DIN CĂRȚILE MAREȘALULUI

ION ANTONESCU

ROMÂNII

originea, trecutul, sacrificiile și drepturile lor

EDITURA CLIO

O FOARTE SUMARĂ ȘI RAPIDĂ EXAMINARE A DREPTURILOR ÎN BAZA CĂRORA ROMÂNIA VA TREBUI SĂ IASĂ DE LA CONFERINȚA DE PACE CU GRANIȚELE PENTRU CARE A SÎNGERAT ȘI LA CARE ASPIRĂ NEÎNTRERUPT MAI BINE DE 10 SECOLE.

Studiul este dedicat tuturor acelora, foarte mulţi, care nu ne cunosc.

ION ANTONESCU

ROMÂNII
originea, trecutul, sacrificiile și drepturile lor

Ediție îngrijită de
maior
ILIE SCHIPOR

BUCUREȘTI-1990

Coperta: NICOLAE SÎRBU

ISBN 973-95092-0-7

ARGUMENT

Ion Antonescu — cel ce avea să devină, la 6 septembrie 1940, conducător al statului român — este încă și acum, la aproape 45 de ani de la dispariția sa (1 iunie 1946) — o personalitate controversată. Biografii săi, cei ce-i vor analiza cu profunzime, imparțialitate și profesionalism viața-i tumultuoasă, își vor asuma o misiune dificilă, dar care merită din plin marele efort cerut de un asemenea demers.

Oricine se referă la mareșalul Ion Antonescu este tentat să facă o distincție, ce se impune aproape de la sine, între militarul de carieră ce s-a remarcat în cele trei războaie europene ale secolului XX, la care România a participat — al doilea război balcanic (1913), prima și a doua conflagrație mondială — și omul politic investit, în fapt, cu cea mai înaltă magistratură, în urmă cu cinci decenii.

Ofițer cu remarcabile calități intelectuale, analist de excepție și comandant cu alese însușiri, Ion Antonescu a fost și mai este încă puțin cunoscut în ipostaza sa de gînditor militar.

Calitățile personale, ca și contextul istoric l-au favorizat în cariera sa propriu-zis militară.

Numele său a făcut înconjurul țării pentru prima dată în 1907, cînd, sublocotenent fiind, și-a demonstrat spiritul de inițiativă și s-a manifestat cu intransigență, în acțiunea de restabilire a ordinii publice în Galați și împrejurimi.

Ca ofițer de stat major, s-a remarcat mai întîi în timpul campaniei sud-dunărene din 1913. În războiul de reîntregire (1916—1919) și-a demonstrat calitățile sale de analist și planificator militar, fapt ce i-a favorizat spectaculoasa promovare — ca șef de birou operații — de la eșalonul divizie pînă la Marele Cartier General român.

Colaborator apropiat al generalului Constantin Prezan, tînărul ofițer de numai 34 de ani a avut un rol important (după unele opinii, chiar decisiv) în conceperea și elaborarea planurilor operative după care s-au desfășurat: luptele din Carpații Orientali (august—noiembrie 1916), bătăliile de la București (noiembrie—decembrie 1916), și Mărășești (vara lui 1917), iar, mai tîrziu, luptele din vestul Transilvaniei și estul Ungariei (aprilie—august 1919).

Faptul că ascensiunea sa pe treptele ierarhiei militare a trezit nu de puține ori explicabile invidii, o dovedește și modul ironic în care viitorul mareșal Alexandru Averescu vorbea despre maiorul pe atunci Ion Antonescu pe care-l ironiza cu titlul de „ilustrul strateg" și-i asocia de fiecare dată numele cu cel al șefului ș

discipolului său, generalul C. Prezan: „Aş fi curios să ştiu dacă i-a izbit acest lucru (o hotărîre temerară adoptată de comandamentul austro-german — *n.n.*) pe iluştrii strategi Berthelot, Prezan (Antonescu) şi Golovin la care, spre marea mea surprindere, se asociase şi Cristescu" (Mareşalul Alexandru Averescu, *Notiţe zilnice din războiu (1916—1918)*, Ed. a III-a, Bucureşti, [f.a.], p. 237).

Cînd cei ce l-au cunoscut în anii grei ai războiului sînt neafectaţi de subiectivism sau intrigă şi deci imparţiali în aprecieri, acestea sînt chiar elogioase la adresa viitorului mareşal român. Reputatul politician I. G. Duca remarcă faptul că: „Braţul drept al generalului Prezan era un tînăr ofiţer, maiorul Antonescu, un element de o deosebită valoare şi care prin inteligenţă, pricepere şi activitatea sa şi-a adus personal, dar a adus şi ţării nepreţuite servicii" (I. G. Duca, *Amintiri politice*, vol. II, München, 1981, p. 104).

Credem că un însemnat şi oportun serviciu pe care l-a adus Ion Antonescu ţării îl constituie lucrarea sa *Românii — originea, trecutul, sacrificiile şi drepturile lor*, apărută în 1919, la scurt timp de la înfăptuirea Marii Uniri, în anul în care la Paris au început lucrările Conferinţei de pace (18 ianuarie 1919—21 ianuarie 1920), ce avea să consfinţească pe plan internaţional statul naţional unitar român.

Cartea este în fapt o sinteză — am spune condensată — a istoriei poporului nostru prezentată prin prisma mai ales, a efortului militar impus românilor

de-a lungul secolelor de către forțe potrivnice externe ce au rîvnit fără încetare la bogățiile, independența, unitatea și ființa neamului.

Că este caracteristic personalităților puternice să-și asume asemenea misiuni de a prezenta devenirea propriilor popoare cu ajutorul scrierilor de istorie militară o poate dovedi și faptul că un alt mare general și conducător politic, Charles de Gaulle, a realizat o valoroasă lucrare intitulată *La France et son armée (Franța și armata sa)* publicată în anul 1938, dar redactată în mare parte cînd viitorul președinte al Republicii a V-a avea o vîrstă apropiată de cea a lui Antonescu, cînd acesta și-a elaborat lucrarea sa de istorie.

Raportată la momentul apariției, lucrarea lui Ion Antonescu are marele merit de a fi una din primele cărți care prezintă argumentat și convingător temeiurile intrării României în prima conflagrație mondială.

Vorbind de „originea, vechimea și permanenta stabilitate a poporului român în ținuturile pe care le locuiește", de „sforțările pe care acest popor le-a făcut, 18 secole neîntrerupt, pentru a se menține, a trăi liber și a se uni într-un singur stat politic", autorul remarcă cu deplin temei marele adevăr că „acest popor n-a renunțat niciodată, în tot cursul vremurilor, la dreptul firesc de a se guverna liber și prin mijloace proprii", drept sacru susținut cu temei de ceea ce Ion Antonescu numește argumente de ordin istoric, etnografic, militar, juridic etc.

Întrucît cartea se dorește a fi o „examinare a drepturilor în baza cărora România va trebui să iasă de la Conferința de pace cu granițele pentru care a sîngerat și la care aspiră neîntrerupt", se impune — credem — o succintă prezentare a tendințelor ce s-au conturat în dezbaterile împuterniciților națiunilor reprezentate în capitala Franței. La Paris s-au detașat de la început două maniere distincte de a privi configurația ce urma să se dea Europei abia ieșită din sîngeroasa conflagrație: pe de o parte apărătorii diplomației secrete, a prevederilor tratatelor încheiate înainte de declanșarea și-n timpul războiului, pe de altă parte susținătorii principiului wilsonian al dreptului popoarelor la autodeterminare.

Aceleași orientări s-au conturat și în România în legătură cu Conferința de pace de la Paris. Ionel Brătianu era adeptul susținerii cauzei naționale în principal prin prisma prevederilor tratatului semnat de țara noastră, la 4/17 august 1916, cu Antanta. Take Ionescu, în schimb, pleda în mod deosebit pentru susținerea cauzei naționale pe tăria argumentelor indubitabile rezultate din unirea liberă cu Țara a străvechilor provincii românești Basarabia (27 aprilie/9 mai 1918), Bucovina (13/28 noiembrie 1918) și Transilvania (18 noiembrie/1 decembrie 1918).

Ion Antonescu se situează pe o poziție intermediară, mai precis invocînd și demonstrînd concis toate argumentele ce susțineau și vor susține mereu drepturile

inalienabile ale naţiunii române de a trăi liberă, unită şi prosperă.

Aşadar, în lucrare este prezentată — conform înseşi opiniei autorului — „o foarte sumară şi rapidă examinare" a îndelungatei istorii a neamului nostru, din cele mai vechi timpuri şi pînă în epoca Marii Uniri accentuîndu-se condiţiile particulare, de excepţie, ale evoluţiei poporului romîn, pericolele care nu l-au ocolit decît arareori, eforturile şi jertfele cu care a trebuit să-şi apere valorile supreme.

Războiul de întregire — „războiul cel mai măreţ din istoria noastră" — reţine în mod deosebit atenţia lui Ion Antonescu. Şi aceasta nu numai pentru că fenomenul analizat avea în opinia sa o importanţă covîrşitoare pentru destinul naţiunii române, ci şi fiindcă autorul a făcut parte din structurile de decizie ale comandamentelor tactice, operative şi strategice ale armatei, a cunoscut din interior desfăşurările militare, le-a descifrat resorturile cele mai intime, ce nu se lasă desluşite în întregime decît celor direct implicaţi în evenimente. În timpul celor peste trei ani de campanie, Ion Antonescu a cunoscut atît trupele, structurile şi personalităţile militare române, cît şi pe cele ale aliaţilor. El a fost inclus într-o delegaţie ce s-a deplasat în Rusia pentru a discuta cu generalul Alekseev, iar şeful misiunii militare franceze, generalul Henri Berthelot, l-a cunoscut şi îl aminteşte de mai multe ori în însemnările sale zilnice.

Aceste premise i-au permis lui Ion Antonescu să aibă o viziune clară, cuprinzătoare despre contextul european al desfăşurării războiului românesc pentru reîntregirea neamului.

Analiza pe care o face situaţiei politico-militare şi operaţiilor de pe frontul românesc este o mărturie a profesionalismului tînărului ofiţer investit cu importante răspunderi în planificarea unor acţiuni militare de mare importanţă şi complexitate.

Evocînd la scurt timp de la declanşarea războiului eliberator fapte şi realităţi înregistrate în campanie — deci nedispunînd încă de elementele necesare înţelegerii unor evenimente de amploare cum sînt operaţiile militare pe spaţii mari — Ion Antonescu ţine să amintească cititorilor săi că: „În conformitate cu convenţia militară (din 4/17 august 1916 — n.n.), acţiunea noastră trebuia să facă parte dintr-un ansamblu de operaţii, bine coordonate (cu acţiunile militare ale aliaţilor din Antantă — n.n.) în timp şi spaţiu". Precizarea se impunea deoarece el — analizînd disfuncţionalităţile ce au afectat negativ mersul ofensivei eliberatoare — a constatat nemijlocit faptul că: „Chiar a doua zi după intrarea ei în acţiune, România a rămas din punct de vedere militar complet izolată şi nesusţinută. În astfel de condiţii, armata română a fost nevoită, de la început, să lupte singură, pe două fronturi şi în contra tuturor Puterilor Centrale".

Sub acest aspect, Ion Antonescu este unul dintre primii analişti ai participării României la întîia con-

flagrație mondială care au pus în evidență carențele reale și determinante ale colaborării militare cu celelalte state din tabăra Antantei: lipsa, întîrzierea sau diminuarea drastică — sub nivelul angajamentelor asumate prin Convenția militară din 4/17 august 1916 — a ajutorului militar (armament, muniție, echipament etc.) aliat; neajungerea la timp a forțelor rusești destinate să coopereze cu românii pe frontul din Dobrogea; lipsa de vigoare, conform celor stabilite anterior, a acțiunilor ofensive din Galiția și de pe frontul de la Salonic.

Asemenea stări de fapt au făcut ca, după un debut promițător în interiorul arcului carpatin, trupele române să fie nevoite „să se retragă în Moldova, înapoia frontului format pe Siret, unde comandamentul superior rus dorea să ne vadă chiar de la intrarea noastră în acțiune". Astăzi, după publicarea de către istoricul american Glenn E. Torrey a jurnalului și corespondenței din România a generalului francez H. Berthelot, știm că acest adevăr, înțeles de Ion Antonescu într-un moment cînd încă nu se încheiase războiul, a fost perceput și de către șeful misiunii militare franceze în țara noastră, căruia generalul rus Alekseev îi preciza, la 12 octombrie 1916 — deși trupele române luptau în Carpați pentru apărarea trecătorilor — că „nu e decît un aliniament posibil de apărare: aceasta este linia Siretului. Spunînd aceasta, el (Alekseev — *n.n.*) trasează pe harta sa o linie lată albastră, mergînd de la Galați la Carpați și, pe aceștia, pînă la frontiera

Bucovinei". Într-o scrisoare a generalului francez, din 31 ianuarie 1917, acesta mergea mai departe: după o conversație cu generalul rus Gurko, șeful ad-interim al Statului Major rus, H. Berthelot nota: „Am avut atunci impresia că rușii au un gînd ascuns: să se răscumpere, la sfîrșitul războiului, pe seama României, pentru efortul de a o fi recucerit; și cu cît va fi fost mai mic efortul armatei române pentru redobîndirea teritoriului său, cu atît mai mare va fi prețul pe care îl va cere Rusia" (Glenn E. Torrey, *General Henri Berthelot and Romania*, Boulder, 1987, p. 5 și 45). Comentînd această tendință ce decurgea din interesele celorlalte state ale Antantei și, implicit, sacrifica România și armata sa, Antonescu aprecia că, în fapt „intrasem pe mîna unui aliat, deopotrivă de periculos, de răuvoitor și de perfid ca și inamicul", că „atît guvernul Stürmer, cît și generalul Zaharov, comandantul de tristă memorie al trupelor ruse de pe frontul român, n-au ezitat de a ne forța, prin toate mijloacele de presiune, constrîngere și teroare posibile, să luăm, în condițiile arătate, drumul exilului și al morții".

Condițiile climaterice potrivnice, greutățile de ordin material, întîmpinate în aprovizionarea trupelor, starea sanitară necorespunzătoare în care trăiau luptătorii, precaritatea mijloacelor de comunicații, în general experiența dură a frontului sînt înfățișate atît de convingător de autor, tocmai fiindcă el s-a lovit de ele neîncetat, dar toate acestea i-au întărit lui Ion Antonescu încrederea în armata română: „ținînd seama de

greutățile ce a avut de învins, de lipsurile pe care le-a îndurat și mediul anarhic de care a fost înconjurat, putem afirma, fără a exagera, că atitudinea lui (a soldatului român — *n.n.*) de atunci și de astăzi, formează pentru el în primul rînd și pentru noi toți cel mai însemnat punct de onoare din tot războiul nostru". Evocînd realizarea visului unirii statale a tuturor românilor, viitorul mareșal împărtășește cititorilor săi convingerea fermă că „Soarele nostru a răsărit și visul nostru a devenit o realitate: România este și va rămîne veșnic Mare". El își sprijină această afirmație pe credința că „românii au constituit întotdeauna o forță și că România Mare este o consecință a drepturilor noastre istorice, iar nu improvizația unor ambițioși". Drept suport al acestor drepturi sînt aduse în discuție argumentele de ordin etnic — preponderența românilor în provinciile istorice Basarabia, Bucovina, Transilvania, Crișana, Banat și Maramureș — aflate, pînă în vara anului 1916, sub ocupație străină —, conștiința națională și forța de rezistență a poporului român, lipsa temeiurilor de drept internațional pentru deținerea prin forță, de către anacronicele imperii vecine, a peste jumătate din străbunul pămînt românesc, marile sacrificii făcute de poporul nostru de-a lungul secolelor și mai ales în anii primului război mondial pentru înfăptuirea marelui ideal național, legitimitatea Marii Uniri din 1918. Nu mai puțin lipsite de interes și substanță sînt și argumentele de ordin operativ-strategic ce explică, la Conferința de

de pace de la Paris, atitudinea intransigentă a lui Ionel Brătianu — în chestiunea Banatului.

În mod categoric, dacă am analiza lucrarea *Românii — originea, trecutul, sacrificiile și drepturile lor* după exigențele istoriografiei anului 1990 am comite o dublă eroare: am neglija faptul că ea a fost scrisă în urmă cu peste șapte decenii, am pretinde prea mult autorului, care nu era un specialist în domeniu și a elaborat-o în condițiile grele ale războiului în care se implicase atît de profund.

Dacă, în schimb, ne vom raporta la contextul epocii și stadiul atins de cercetarea istorică a momentului, va trebui să recunoaștem că locotenent-colonelul pe atunci Ion Antonescu a realizat un studiu dens și valoros de istorie națională, o lucrare ce are în egală măsură profunde valențe documentar-informative, dar și reale resorturi de penetrare în laturile emoțional-educative ale personalității cititorului.

Experiența frontului și ucenicia scrisului i-au marcat existența viitorului mareșal, unele din ideile cuprinse în lucrarea *Românii — originea, trecutul, sacrificiile și drepturile lor* se vor regăsi pe mai departe, în cariera sa, în anii cînd Ion Antonescu s-a aflat la cîrma statului român. Dar cum — am mai spus-o — viața sa politică necesită o analiză profundă și complexă — departe de a fi încheiată în studiile sau lucrările ce-au văzut lumina tiparului pînă în prezent — propunem cititorului, cu titlu de instrumente ajutătoare, o succintă notă biografică și cîteva repere selective

despre implicarea mareşalului Ion Antonescu în viaţa publică şi statală a României. Considerînd că cel ce-i va citi unica sa carte de istorie a neamului se va afla pentru cîteva ore cît mai aproape de frămîntările, răspunderile, grijile şi speranţele unui tînăr ofiţer român ce-a trăit în miezul fierbinte al evenimentelor ce aveau să ducă la înfăptuirea Marii Uniri din 1918.

Maior ILIE SCHIPOR

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Ediția de față reproduce întocmai volumul cu același titlu publicat în anul 1919.

Din dorința de a-l face cît mai accesibil lecturii cititorului contemporan, am actualizat — tacit — ortografia și, extrem de rar, topica frazei.

Am verificat și corectat, atunci cînd am constatat evidente greșeli de tipar, întregul material cifric pe care lucrarea îl conține.

Am găsit de cuviință că hărțile anexate ediției din 1919 — atît de necesare atunci, în special pentru informarea opiniei publice internaționale — sînt arhicunoscute celor de astăzi, încît am renunțat la reproducerea lor, fără ca aceasta să impieteze asupra valorii lucrării.

GENERALITĂȚI

Înaintea războiului european România avea o situație unică în lume.

Țară mică, izolată, așezată la gurile Dunării, între Rusia, Austro-Ungaria și Bulgaria, de origine și rasă cu totul diferită, a fost necontenit, din timpurile cele mai depărtate și pînă astăzi, amenințată în existența ei ca țară liberă și *împiedicată să se dezvolte din punct de vedere economic și militar.*

Explicația acestui calvar este ușor de găsit.

Prin situația ei, România a constituit întotdeauna, pentru Rusia și Austria, stăvilarul de care s-a lovit și sfărîmat tendința de expansiune a ambelor popoare către Orient.

Pe de altă parte, în ultimele trei decenii, țara aceasta a fost și santinela neadormită *care a vegheat necontenit, ca hegemonia de tristă memorie, pe care au exercitat-o turcii pînă la 1877 în Balcani, să nu fie înlocuită cu o alta mai brutală la care tindea un popor de recentă apariție, animat de o ambiție nemăsurată și cu nimic justificată din punctul de vedere etnic și istoric.*

Este vorba de poporul bulgar.

Dacă la considerațiile de ordin general, arătate mai sus, se adaugă și faptul, de toți cunoscut, că atît Austria cît și Rusia stăpîneau întinse ținuturi pur românești, găsim cu ușurință și prisosință explicația, pentru ce

ambele țări urmăreau, cu perseverență și metodă, nu numai punerea României în imposibilitate de a se organiza, dezvolta și întări, dar chiar distrugerea ei definitivă.

Pe măsură ce țara progresa, se apropia și ziua în care unitatea politică a tuturor românilor n-ar mai fi putut fi de nimeni împiedicată.

Odată această unitate realizată, atît tendința de hegemonie în Balcani a unuia, cît și aceea de expansiune către Orient a altora, ar fi luat fatalmente sfîrșit pentru totdeauna.

Aceste interese, contrarii în ce privește aspirațiile lor în parte, însă comune în ce privește dispariția României, au format întotdeauna puntea de apropiere între vecinii acestei țări.

Atît întregul trecut istoric al României, cît și gruparea națiunilor în tragedia de curînd sfîrșită dovedesc, în întregime și cu prisosință, această afirmație.

Tot astfel se explică și izolarea dureroasă în care s-a găsit întotdeauna România atît înaintea, cît și în timpul ultimului război.

Pentru a putea trăi liber și a se putea dezvolta în vederea realizării programului istoric — unitatea politică a tuturor românilor —, România trebuia să se alipească de una din marile constelații politice ale Europei.

Avînd revendicări deopotrivă de mari atît la răsărit, cît și la apus, alegerea ar fi fost foarte grea.

Considerații de ordin economic, reminiscențe dureroase ale trădării Rusiei din 1877, cît și interese străine de sentimentul unanim al poporului întreg, au aruncat de la 1885 țara de partea Puterilor Centrale.

Această situație externă surprindea România în 1914.

Războiul general izbucnind, guvernul și întreaga țară s-au găsit în fața celei mai grele și mai dureroase probleme care s-a pus vreodată unui popor în lume.

Ori de ce parte ar fi trecut țara, soldații români ar fi trebuit să încrucișeze sabia cu frații lor.

Această situație a impus României să nu răspundă în august 1914 la cererile prin care Puterile Centrale o invitau să respecte tratatul de alianță și să adopte *„expectativa armată"*.

În cursul războiului, opinia publică, prin manifestații neîntrerupte, a afirmat în mod evident care erau sentimentele adevărate ale poporului și cît de nepopulară era alianța pe care conducătorii lui o încheiaseră fără să-l consulte.

Iar în ziua cînd Puterile Antantei au pus ca scop principal al războiului dreptatea și respectarea principiului de naționalitate la alcătuirea politică a statelor, atunci toată suflarea românească, fără deosebire de situație, cultură și credință, a arătat cu un gest energic și hotărît pieptul în care trebuia să fie înfiptă baioneta românească.

S-a încheiat atunci tratatul de alianță de la 4 august 1916, iar pe 15 aceeași lună, trupele române treceau Carpații în uralele nesfîrșite ale tuturor românilor de pretutindeni.

Ziua dreptății venise.

Ultimul punct din programul nostru istoric — unirea tuturor românilor — începea să se realizeze.

Acest program, lăsat nouă, la 1599, ca o sfîntă moștenire, de marele și de veci neuitatul Mihai, și urmărit necontenit de atunci de românii de pretutindeni, cuprindea reconstituirea Daciei Traiane, în hotarele care au fost fixate prin tratatul din 4 august 1916.

Argumente puternice, de natură etnică și istorică, au determinat pe aliaţi să se angajeze, la 4 august 1916, formal și în scris, a reconstitui România pe aceste baze.

Din cele ce se arată mai jos, pe scurt, se va putea cu ușurinţă aprecia valoarea adevărată a acestor argumente, astfel încît se va vedea că cea mai mică contestaţie adusă astăzi dreptelor noastre revendicări, nu poate fi luată în consideraţie, fără a se călca, fără motiv, angajamentele luate.

ARGUMENTE ISTORICE

Poporul român se află, din timpuri foarte îndepărtate, așezat în mase compacte în tot ținutul cuprins între Tisa, Nistru, Dunăre și Mare și în blocuri, destul de considerabile, de-a lungul malului drept al Dunării și dincolo de Nistru pînă la Don.

Această situație este recunoscută oficial și public chiar de inamicii noștri care, au concretizat, în mod desăvîrșit, care este, sub raportul etnic, valoarea actuală a elementului românesc la gurile Dunării.

Răsfoind sumar frămîntările istorice și politice care au avut loc în Orientul Europei, de la întronarea creștinismului pînă astăzi, pe de-o parte găsim originea, vechimea și permanenta stabilitate a poporului român în ținuturile pe care le locuiește,iar pe de altă parte, putem aprecia sforțările titanice pe care acest popor le-a făcut, 18 secole neîntrerupt, pentru a se menține, a trăi liber și a se uni într-un singur stat politic.

După cum vom vedea mai jos, evenimentele istorice dovedesc că elementul cu adevărat autohton în aceste ținuturi îl formează numai poporul român și că acest popor n-a renunțat niciodată, în tot cursul vremurilor, la dreptul firesc de a se guverna liber și prin mijloace proprii.

Grupate pe epocile mari și schițate în linii generale, evenimentele istorice care dovedesc afirmația de mai sus sînt următoatele:

În Peninsula Balcanică, ca și în ținuturile de la nordul Dunării, se găseau numai triburi tracice și ilirice.

Pe la anul 50 după Christos, la nordul Dunării, între Tisa și Mare, se consolidează statul dac cu centrul politic Sarmisegetuza, în regiunea Hațegului-vest Sibiu.

Statul dac devenind un pericol pentru puternica împărăție romană, împărații romani hotărăsc desființarea lui.

După o serie de războaie foarte sîngeroase, scopul este atins; Decebal, ultimul rege dac, fiind învins, moare, moarte de erou pe ruinele patriei sale. Statul dac este desființat și transformat în provincie romană la anul 106 după Christos.

Provincia este colonizată cu elemente romane și, din fuziunea lor cu elementul dac a ieșit poporul român de astăzi.

Aceasta este originea noastră istorică și etnică.

Tipul, obiceiurile, tradițiile rămase de la popoarele de origine tracă care au locuit în Dacia, înaintea stăpînirii romane, fac dovada indubitabilă că originea noastră este rezultatul contopirii celor două elemente.

Pe cînd noile elemente astfel formate erau pe cale de dezvoltare, începe, după anul 250 după Christos, invazia barbarilor.

Valuri nesfîrșite, mereu crescînde, se rostogoleau de la răsărit, din Asia, către centrul și apusul Europei, zdrobind tot ce întîlneau în cale.

Prima regiune organizată de care s-au lovit și sfărîmat primele valuri, a fost Dacia Traiană. *Provincia fiind situată în calea acestor invazii, a constituit întotdeauna drumul lor de scurgere în toate direcțiile.*

Din această cauză, pe la anul 270 după Christos, legiunile romane sînt retrase la sudul Dunării și provincia, astfel părăsită de forțe armate, rămîne, timp de zece secole — pînă pe la anul 1250 — complet pradă barbarilor năvălitori.

Pe timpul acestui nesfîrșit calvar, au trecut prin aceste locuri toate hoardele uralo-altaice, germane și slave, care erau în căutarea regiunilor bogate și adăpostite ale împărăției romane.

Dintre acești năvălitori, singurii care au avut o influență determinantă *asupra poporului român, de curînd și incomplet format, au fost slavii.* Urmele acestei influențe se găsesc și astăzi în limbă și obiceiuri.

Sălbăticia barbarilor invadatori, furia lor distrugătoare, infinitatea invaziilor lor și influența dizolvantă pe care ei au avut-o asupra celorlalte popoare din Europa, peste care au venit, fiind o chestiune de istorie generală, este desigur universal cunoscută.

Singur elementul românesc, ieșit din fuziunea dacoromană, face excepție de la această regulă, aproape generală.

Atît de mare era valoarea etnică a acestui element, și atît de puternică forța lui de rezistență, încît cu toate că era de recentă apariție, totuși a reușit, după zece secole de nesfîrșite invazii, să păstreze totdeauna intacte: conștiința originii sale romane, obiceiurile, limba, tradițiile și chiar foarte multe din numirile geografice.

Închei această epocă, atrăgînd atenția că deși Dacia Traiană a fost ultima regiune din răsăritul Europei anexată Imperiului Roman, *totuși este singura provincie în care populația a păstrat limba și conștiința sa latină.*

Nu tot același lucru s-a întîmplat cu populațiile din celelalte provincii romane din Peninsula Balcanică — de pildă vechea Moesie — care, deși au stat un timp mult mai îndelungat sub dominația romană, totuși au pierdut complet, sub influența barbarilor atît conștiința originii lor, cît și limba și obiceiurile.

Este acesta un punct de onoare, necesar de reținut din trecutul nostru istoric, fiindcă dă noțiunea reală a vitalității și puterii noastre de rezistență.

Pe la anul 1000, furtuna invaziilor pierde mult din intensitate, fiindcă pe de-o parte Asia se golise, iar pe de altă parte foarte mulți dintre barbarii năvălitori se stabiliseră în locurile pustii ale Europei sau peste alte popoare, pe care le-au gonit și distrus, sau cu care mai tîrziu s-au contopit.

Calmul luînd locul furtunii, în toate ținuturile românești, în Transilvania, în Banat, în Moldova pînă la Nistru și în Muntenia, încep să se formeze, între anii 1200 și 1300, *primele organizații politice, cunoscute sub numele de județ sau pe slavonește cnezate și voievodate.*

Lupta de 1000 de ani, în contra barbarilor invadatori, de abia se terminase; primele organizații politice românești începuseră să se formeze, cînd deodată și pe neașteptate, *poporul român se vede din nou amenințat, în existența și libertatea lui, prin tendința brutală și mereu crescîndă, de expansiune către răsărit, a ungurilor.*

După ce au fost bătuți de germani și definitiv împiedicați a mai înainta către apus, ungurii s-au așezat în pustă pe valea Dunării mijlocii.

Privirile lor s-au îndreptat atunci către răsărit și astfel începe pentru poporul român o nouă luptă dureroasă de încă 1000 de ani.

Ei trec Tisa, *pătrund în Transilvania*, desființează primele grupări politice românești care începuseră a se forma și *tindeau să treacă munții pentru a ajunge în cîmpia Dunării și la marginea Mării.*

Lupta în contra acestei tendințe începe după anul 1100 și culminează în intensitate și brutalitate în războiul actual cînd, în sfîrșit, dreptatea strigătoare a triumfat complet și pentru totdeauna.

În timpul cînd ungurii pătrundeau în Transilvania, județele din Muntenia și Moldova începuseră a se reuni între ele și în epoca de la 1300—1360 se formează cele

două *grupări mari, cunoscute sub numele de domnii sau principate.*

Ia astfel ființă Principatul Moldovei, care se întindea *pînă la Nistru și Mare și avea centrul politic la Suceava, în Bucovina*; și Principatul Munteniei (Țării Românești), care se întindea de ambele părți ale Carpaților, *cuprinzînd din Transilvania ținuturile Amlașului și Făgărașului, iar din Banat o parte din ținutul Caraș-Severinului, de ambele părți ale Dunării și în Dobrogea pînă la Mare.* Centrul politic al acestui principat a fost, la început, Curtea de Argeș.

Apariția turcilor în Peninsula Balcanică și tendința lor de înaintare, dincolo de Dunăre, către centrul Europei, pe de-o parte, și tendința de expansiune către răsărit prin Transilvania și țările românești, a ungurilor, pe de altă parte, *au făcut, după cum vom vedea mai jos, cu neputință continuarea închegării într-un singur trup a marilor grupări românești care apăruseră și — în parte — se și consolidaseră, în secolele al XIII-lea și al XIV-lea.*

Evenimentul care a succedat ca o consecință fatală acestor două tendințe contrarii, a făcut ca atît cele două principate, cît și Transilvania să aibă — de la 1400 pînă în epoca contemporană — o viață politică separată; este însă de reținut că viața culturală a continuat să fie unitară, în toate secolele, la toți românii.

Năvălind în Europa prin Imperiul Bizantin către anul 1350, turcii reîntronează aceeași teroare de tristă memorie din epoca năvălirii barbarilor.

Pe măsură ce înaintau, prin Peninsula Balcanică către nord, distrugeau și transformau în pașalîc turcesc, rînd pe rînd toate organizațiile politice pe care le întîlneau în calea lor.

Astfel, au căzut sub supremaţia turcească, Muntenia după 1400, Moldova după 1500 şi Transilvania după 1526 (bătălia de la Mohàci).

Afară de Transilvania, care de la 1526 şi pînă astăzi a avut soarta, rînd pe rînd, strîns legată de aceea a Austriei sau a Ungariei sale, *Principatele Române au fost aproape 400 de ani tributare turcilor.*

În acest lung interval de timp, poporul român a fost singurul popor creştin care a urmărit cu perseverenţă liberarea creştinilor din Orientul Europei, de sub jugul turcesc *şi, în acest scop, n-a încetat niciodată lupta împotriva lor.*

În lupta aceasta sîngeroasă se disting două mari şi impunătoare personalităţi istorice.

Una este aceea a lui Ştefan cel Mare (1457—1504), care, *prin acţiunea sa de interes general,* ocupă un loc de frunte în istoria universală; iar a doua, este aceea a lui Mihai Viteazul (1593—1601), care a reuşit, pentru scurtă vreme, *să unească, sub un singur sceptru, Muntenia, Moldova* şi *Transilvania.*

Printr-o singură, dar puternică lovitură de sabie, marele domnitor a arătat, de acum 300 de ani, *care era ţelul politic la care trebuia să ajungă poporul român de pretutindeni, oricît de mari ar fi trebuit să fie jertfele.*

Această idee a călăuzit în decursul timpurilor toate minţile luminate ale românilor de pretutindeni şi toate generaţiile care s-au succedat de la revoluţia din 1848 şi pînă la acelea care au făcut ultimul război din 1916—1918.

În timpul cînd Ştefan cel Mare, Mihai Viteazul şi alţi domnitori din Principatele Române duceau lupta grea în contra Semilunii, puterea militară a turcilor creştea necontenit.

Această putere merge crescînd pînă la 1683, cînd trupele turceşti au înaintat pînă sub zidurile Vienei.

Însă de astă dată turcii fiind înfrînţi, încep în retragere o serie de lupte foarte sîngeroase, care se termină prin pacea de la Carlovăţ, la 1699, urmată de ofensivele imperiale, care s-au terminat prin păcile de la Pojarevaţ, 1718, şi Belgrad, 1739, după care *Ungaria, Transilvania şi Banatul sînt liberate şi încorporate Casei de Austria.*

După cum vedem, o mare parte din români trec, nu pentru ultima oară, dintr-o sclavie într-alta.

Puterea militară a turcilor era în decadenţă şi dominaţia lor ar fi fost de o durată mult mai scurtă, dacă *ungurii şi polonii, vecinii de la nord şi apus, ai Principatelor Române ar fi sprijinit acţiunea pe care o duceau pentru dezrobirea creştinătăţii.*

În loc ca aceşti vecini să sprijine, în interesul comun, după cum era logic şi necesar, această acţiune, din contră, atît Polonia cît şi Ungaria căutau să profite de luptele grele în care erau angajaţi necontenit românii pentru a realiza, cu acest mijloc, *visul lor de totdeauna, trecerea peste trupul României pentru a ajunge la Marea Neagră.*

Din această cauză, lupta dusă de Principate în contra turcilor nu putea ajunge la ţelul dorit, fiindcă ambele ţări trebuiau în acelaşi timp să se apere şi împotriva cotropitorilor de la nord şi apus.

În secolul al XVIII-lea Polonia dispărînd, apare, pentru prima oară, la hotarul de răsărit al Moldovei, imensa împărăţie rusească.

Sub aparenţa de a ocroti pe creştinii din Orientul Europei, Rusia începe o serie de războaie în contra turcilor, cu scopul nemărturisit, dar evident, de a transforma Marea Neagră într-un lac rusesc şi a ajunge astfel acolo unde Petru cel Mare hotărîse, la Constantinopol, atît peste Balcani, cît şi prin Asia Mică.

Austria urmărind aceeaşi politică, a început, atunci, sub masca dezrobirii creştinătăţii, o luptă de concurenţă,

pentru distrugerea Turciei. În realitate, fiecare din aceste mari puteri tindea să moștenească provinciile și zonele de influență turcești.

Cele dintîi victime ale acestei politici au fost Principatele Române, din care s-a rupt prin forță și trădare Bucovina la 1775 și Basarabia la 1812.

S-a smuls astfel din trupul Moldovei două din cele mai frumoase regiuni ale ei, care făceau parte integrantă din acest ținut chiar de la începutul consolidării lui politice — *1360—1400, cînd atît Austria, cît și Rusia nu existau ca state formate. În afară de această jefuire odioasă, Principatele erau continuu amenințate să fie înghițite în întregime, fiindcă se găseau în calea tendințelor politice ale ambelor popoare.*

Dovada acestei intenții o face cu prisosință faptul că, după terminarea luptelor, care mai întotdeauna se desfășurau pe teritoriul nostru, oștirile dușmane victorioase, căutau a rămîne sub diferite pretexte în Principate.

Astfel, în cursul secolului al XVIII-lea, țările românești au fost, rînd pe rînd, ocupate și de ruși și de austrieci, timp de vreo 50 de ani.

În aceste împrejurări soarta românilor părea definitiv decisă. După sfîșierea și împărțirea Poloniei între Austria, Rusia și Germania, aceea a Principatelor Române trebuia să urmeze. Jertfele de 1000 de ani, făcute pentru libertate și rezistența în contra a mii de cotropitori, nu servesc la nimic. Mai mult ca niciodată împrejurările erau împotriva noastră, cu toate că dreptatea era cu noi.

Cînd cerul era mai întunecat, începe pe neașteptate să se facă lumină.

Pe de o parte, împrejurări externe favorabile — slăbirea Turciei, antagonismul dintre cele două puteri rivale, Rusia și Austria — în ce privește moștenirea turcească, conștiința dreptății etnice și istorice, princi-

piul naționalităților, sprijinit de țările din Apus — Franța și Anglia — *iar pe de altă parte, dezvoltarea mereu crescîndă a conștiinței naționale a poporului român, în ce privește originea, valoarea, forța și drepturile lui istorice, ne-au salvat.*

Curentul acesta puternic de dezvoltare a conștiinței naționale își are originea în Transilvania, și este *foarte interesant de observat că, pe cînd* în secolul al XVIII-lea, din cauza dominației turcești, cele două Principate se găseau într-o completă decadență politică, culturală, economică și chiar morală, în *Ardeal conștiința națională se ridică mai puternică ca oricînd.*

Această conștiință era acolo atît de puternică încît, la începutul secolului al XIX-lea, *ideile din Ardeal trec în Principate, unde redeșteaptă sentimentul național și aduc renașterea României contemporane.*

Sub această puternică influență, poporul începe să-și dea seama de originea sa daco-romană, de forța sa etnică de 12 000 000, așezate în masă compactă la gurile Dunării, de valoarea istorică, de trecutul lui glorios și de misiunea ce avea în viitor.

Datorită acestei renașteri, s-a ajuns la un program politic, care ducea la realizarea programului pe care Mihai l-a lăsat, o dată cu capul lui, moștenire sfîntă întregului popor.

Programul urmărea înfăptuirea următoarelor trei mari idei:

a) Mai întîi unirea celor două Principate.

Fapt împlinit în 1859, cînd Moldova și Muntenia s-au contopit și au constituit țara de atunci cunoscută în lume sub numele de România.

b) *Independența țării.* Scop atins la 1878 cînd, după patru secole de dureroase înjosiri și suferințe, Principatele, astfel unite, își iau în deplină libertate zborul către *progres și își îndreaptă privirea către Carpați;* în sfîrșit,

c) *Gruparea tuturor românilor din Dacia Traiană într-un stat unitar liber și puternic.* Ideal înfăptuit mai curînd decît ne așteptam, datorită aroganței, trufiei, îndrăznelii și sălbăticiei acelora care de 1000 de ani au întrebuințat temnița, spînzurătoarea și lanțul, pentru a distruge un popor care n-avea altă vină decît că se născuse în niște ținuturi frumoase și bogate și le stăpînea de o mie de ani, cînd ungurii au început să rîvnească la ele.

Acesta este trecutul nostru istoric.

După cum se vede: vechimea originii noastre; încăpățînarea cu care ne-am ținut, timp de 2000 ani, agățați de locurile în care ne-am născut, cu toată urgia năprasnică a năvălitorilor și perseverența sălbatică a cotropitorilor; suferințele îndurate; luptele duse și vitalitatea noastră, constituie drepturi suficiente, în baza cărora putem, pe drept cuvînt, pretinde să se reconstituie Dacia Traiană în limitele trasate cu sabia și lăsate nouă moștenire de strămoșii noștrii.

Cu toate acestea, cînd războiul european a izbucnit, România a găsit că este mai demn să ia cu pieptul și prin sacrificiul nelimitat al fiilor ei dreptul ce avea, decît să-l cerșească la ușa Conferinței de pace.

Astfel s-a aruncat, plină de entuziasm, dornică de sacrificiu, în august 1916, în groaznica vîltoare a morții de unde a ieșit, prin greșelile altora, zdrobită, dar glorioasă.

A fost sortit ca poporul acesta blînd, bun, drept și vrednic, să înghită și ultima picătură de otravă din nesfîrșita cupă pe care o soarbe de 2000 de ani.

Cele cîteva rînduri care mai urmează și în care se tratează, cu o maximă iuțeală, războiul nostru din 1916—1918, sînt suficiente, pentru a face dovada afirmației de mai sus.

ULTIMUL SACRIFICIU. ROMÂNIA MARE

În fine, după doi ani de nesfîrșită și chinuitoare neutralitate, ziua cea mai mare a neamului sosește.

La 15 august 1916, regele trage sabia și, cu un gest energic, răstoarnă dintr-o dată bariera care, de 1000 de ani, frîngea în două trupul aceleiași țări.

În aceeași noapte trupele noastre de acoperire treceau în fuga mare Carpații, în tot lungul lor.

Inamicul fiind surprins aruncă armele și fuge. Rînd pe rînd defileurile cad în mîna noastră. Porțile Transilvaniei sînt astfel larg deschise celor trei armate care, mai tîrziu, vor înainta concentric, către inima ei. Pentru prima oară, de la Mihai Viteazul, stindardele românești înveselesc și luminează cîmpiile scăldate, o eternitate, numai în lacrimi și în sînge.

Pe urma lor, în genunchi și plîngînd, copiii și femeile cernite, strigau „Doamne! Ajută-le!".

Astfel începem, într-o zi de sărbătoare războiul cel mai măreț din istoria noastră, ca glorie, suferințe, sacrificii, umilință și rezultate.

În timpul acesta trupele se mobilizau cu grăbire și, dornice să dea mai curînd pieptul cu dușmanul, alergau către zonele de concentrare.

În conformitate cu convenția militară, acțiunea noastră trebuia să facă parte dintr-un ansamblu de operații bine coordonate în timp și spațiu.

După cum vom vedea, angajamentele luate n-au fost respectate.

Chiar a doua zi după intrarea ei în acțiune, România a rămas, din punct de vedere militar, complet izolată și nesusținută. În astfel de condiții, armata română a fost nevoită, de la început, să lupte singură, pe două fronturi și contra tuturor Puterilor Centrale care, de la 16—18 august, s-au solidarizat toate cu Austro-Ungaria.

Din această cauză, proiectul inițial de operații, stabilit de comun acord cu aliații, nu a mai putut fi înfăptuit.

În principiu, proiectul prevedea ofensiva pe frontul de nord și defensiva pe cel de sud.

Trupele care operau pe frontul de nord aveau misiunea de a pătrunde concentric în Transilvania.

Foloasele acestei operații erau: se scurta de la 700 la 300 km frontul de operație al armatelor de nord; se lărgea spațiul de manevră și se crea inamicului o situație neprielnică în această parte, fiindcă forțele lui nu se mai puteau concentra decît dincolo de Munții Apuseni ai Transilvaniei.

Operația trebuia să fie coordonată, în timp și spațiu, cu acțiunea armatelor cu care Brusilov acționa pe frontul galițian și bucovinean.

O dată armatele ruso-române ajunse pe frontul indicat mai sus, orientarea mai departe a operațiilor s-ar fi făcut în raport cu situația.

Pentru ca operația să reușească, trebuia să se asigure completa ei libertate de acțiune.

Această misiune o aveau forțele grupate pe frontul de sud.

Dată fiind insuficiența lor, în raport cu întinderea și vulnerabilitatea frontului de sud, pe de o parte se stabilise întărirea lor cu trupe ruse, iar pe de altă parte, acțiunea trebuia să fie precedată și susținută, *în timp*, printr-o *ofensivă energică care, conform convenției militare, urma să se execute pe frontul de la Salonic.*

Din cauze pe care n-am avut putința să le cunoaștem, decît mult mai tîrziu, acțiunile promise nu s-au executat pe nici unul din fronturi.

Totuși, armatele române izolate continuau, conform programului, operațiile în condiții extrem de grele.

De îndată ce România rămăsese izolată și nevoită să se măsoare singură cu adversari atît de numeroși și de puternici, *era logic ca proiectul de operații să fie imediat adaptat noii situații și deci modificat.*

Speranța însă că, dintr-o zi într-alta, concursul așteptat va veni și promisiunile zilnice, verbale și scrise, care întrețineau această speranță, au pus comandamentul superior român în imposibilitate de a lua această decizie, care se impunea.

Aceasta este originea și cauza adevărată a primelor și dureroaselor noastre înfrîngeri.

În timpul acesta nori negri se adunau din toate părțile. Năpraznica furtună se apropia văzînd cu ochii. Nu mai era însă cu putință să ne abatem din calea ei.

La 24 august Turtucaia inaugurează seria dureroasă a înfrîngerilor noastre.

Inamicul, deplasînd succesiv de pe un front pe altul locul de izbire, execută de la 1 septembrie pînă la 1 octombrie, o serie de acțiuni scurte, dar violente, în urma cărora trupele române sînt nevoite să se retragă la nord pe crestele munților și în Dobrogea pe linia de întăriri, organizată imediat la sud de calea ferată Cernavodă—Constanța.

Intrasem în război cu voința de a învinge și cu credința că prin acțiunea noastră vom putea grăbi prăbușirea inamicului.

Tunul bubuia numai de 45 zile și speranțele noastre erau spulberate.

Într-un timp atît de scurt pierdusem trei sferturi din Dobrogea și toată situația din Transilvania.

Cum, în afară de promisiuni, nici o mînă sinceră de ajutor real nu venea de nicăieri, pe de o parte campania din 1916 putea fi socotită ca pierdută, iar pe de altă parte conştiinţa generală era că nu ne vom putea opri unde ne găseam.

Totuşi, pămîntul sfînt al patriei trebuia apărat cu orice preţ.

Au început atunci o serie de lupte de apărare, pe viaţă și pe moarte, în care soldatul român a arătat dușmanului ce înseamnă baioneta în mîna omului conștient de menirea lui și de dreptatea cauzei în numele căreia se ridicase.

Cu toată superioritatea inamicului pe frontul de nord (21 divizii faţă de 11 ale noastre), cu toate că lipsea complet artileria grea și aveam, relativ cu adversarul, foarte puţine mitraliere, totuși, toată luna octombrie trupele noastre rezistă cu succes pe crestele Carpaţilor, de la Vîrciorova pînă la Dorna.

Ca și altădată, ***baioneta și pieptul ţăranului român*** au format zidul de granit de care s-au spart valurile furioase, mereu crescînde, ale sălbaticului cotropitor.

Luptele de eroică apărare, purtate cu această ocazie, și în special acelea de la Jiu, Olt, Cîmpulung, Prahova, Oituz, Uz și Trotuș, vor rămîne de-a pururea în istoria poporului român dovadă nepieritoare a vredniciei generaţiilor care au știut să moară pentru fericirea urmașilor și răzbunarea străbunilor.

Pe cînd forţele noastre scădeau văzînd cu ochii, acelea ale inamicului sporeau necontenit. La sfîrșitul lunii noiembrie 37 divizii inamice strîngeau, din ce în ce mai tare, cercul lor omorîtor în jurul gîtului nostru.

Sub presiunea covîrșitoare a acestei încercuiri corabia trosnea din toate părţile și prăbușirea ei vertiginoasă era de neînlăturat la cea dintîi străpungere a frontului.

În lupta aceasta pentru ținerea cu orice preț a munților și evitarea străpungerii s-au consumat toate rezervele și s-au sleit complet forțele noastre fizice. Astfel încît atunci cînd la 1 noiembrie inamicul, după o uriașă sforțare, a pătruns la Jiu, tot sistemul nostru de apărare a început să cadă pe rînd și pe măsură ce trupele inamice înaintau către răsărit.

O dată ajuns în cîmpia Jiului, unde nu mai era nimeni să-l oprească, inamicul a înaintat vertiginos către Craiova și valea de jos a Oltului.

Drumul către București, prin spatele forțelor angajate pe frontul de nord, în lungi și grele defileuri și înșirate pe frontul de sud, în lungul Dunării, era complet deschis.

Perspectiva celui mai dureros dezastru încrețise toate frunțile și întunecase toate mințile.

Se ia atunci hotărîrea să se concentreze grabnic, în regiunea Pitești, o masă de 4 divizii — de curînd retrase de pe alte fronturi și necomplet reorganizate — cu care să se lovească inamicul la trecerea Oltului și în caz de succes să se reîncerce încă o dată aruncarea lui peste frontieră.

Concentrarea era în curs, se transportase la Pitești o singură divizie, cînd ca un trăsnet vine neașteptata veste că inamicul a trecut Dunărea la Zimnicea și înaintează către București.

Gheara asasină își făcuse apariția și-n această parte.

Nefiind rezerve la îndemînă, ocuparea Capitalei era inevitabilă.

Priviți acum harta teatrului de operații românesc, țineți socoteala de forța și situația în care se găseau trupele inamice și române în momentul în care ne ocupăm și veți simți cu prisosință greutatea răspunderii care apăsa pe umerii conducătorilor români în acele

dureroase clipe. Dacă inamicul ocupa Capitala, cu iuţeala proiectată, atunci toate forţele Armatei I-a şi mare parte din acelea ale Armatei a II-a nu se mai puteau retrage; trei sferturi din armata română ar fi luat cu arme şi bagaje drumul dureros al captivităţii. Onoarea noastră ar fi fost pierdută.

Pentru înlăturarea acestor eventualităţi era nevoie de timp. În acest scop, s-a imaginat şi executat marea bătălie de la Argeş care a avut loc, în cîmp deschis, între 16 şi 21 noiembrie, la apus de Bucureşti.

Se încerca o lovitură îndrăzneaţă care, în cazul cel mai bun *putea* să dea *un rezultat maxim* — aruncarea inamicului peste Dunăre — sau, în cazul cel mai rău, *trebuia* să dea *unul minim* — obţinerea timpului trebuincios armatei I-a şi a II-a să retragă forţele lor la răsărit de linia Ploieşti, Bucureşti, Olteniţa.

Trupele însărcinate cu această operaţie sînt aduse din toate părţile concentric pe cîmpul de bătălie.

Soldatul român a făcut şi de data aceasta dovada avîntului şi spiritului său de sacrificiu nemărginit.

Inamicul fiind impetuos atacat, în flanc şi spate, este complet surprins şi bătut în zilele de 18 şi 19 noiembrie.

Parte din trupele noastre — diviziile 2/5 şi 9/19 — se găseau pe liniile lui de comunicaţii.

Cinci mii de prizonieri, 30 tunuri, 50 mitraliere şi mult material de război cad în mîinele trupelor noastre, al căror avînt nu mai cunoştea limită.

Inamicul, fiind complet întors, se retrăgea la Dunăre, în ale cărui valuri ar fi fost forţat să se arunce, fiindcă pierduse legătura cu singurul pod ce avea.

O! zi de nepieritoare glorie! Cu cît ai fost de scurtă, cu atît ai rămas de înălţătoare.

Ca la Baia şi Rovine, Călugăreni şi Turda, stindardele noastre, larg desfăşurate purtau mîndre pajura

lor regească peste trofeele și cadravele părăsite de inamic, pe cîmpiile de bătălie de la Bălăria și Stîlpul.

Soarta nemiloasă a voit ca bucuria noastră să dispară cu iuțeala cu care se stinge scînteia, pe vreme de furtună.

Era sortit să fim învinși și am fost.

Cu o zi înainte ordinul de operații, cu gruparea forțelor noastre și intenția comandamentului român, căzuse, cu purtătorul lui, în mîna inamicului.

Cunoscînd tot așa de bine situația noastră ca și pe a lui, comandamentul inamic a știut cum și unde să izbească.

Totuși bătălia pe trei sferturi cîștigată, n-ar fi fost pierdută dacă un comandant lipsit de pricepere, de curaj și de mîndrie — la divizia 2/5 — și o trădare odioasă n-ar fi contribuit la aceasta.

Două divizii rusești au stat nepăsătoare, cu arma la picior, la 5 km de cîmpul de luptă.

Cu toată stăruința rugătoare pusă, zi și noapte, atît pe lîngă comandanții diviziilor, cît și pe lîngă reprezentanții oficiali ai Marelui Cartier General rus, atașați comandamentului nostru suprem, trupele ruse nu se clinteau și continuau a privi, cu o indiferență de fiară, la tragedia sfîșietoare care se juca la picioarele lor.

Comandanții ruși promiteau, se agitau, dădeau ordinele cele mai severe, nimeni însă nu mișca.

Găsindu-se pe flancul inamicului și avînd putința să pună cu ușurință stăpînire pe singura linie de comunicație pe care acesta o stabilise de curînd pe la Giurgiu, *intervenția rușilor în luptă ar fi fost decisivă.*

Inamicul strîns ca într-un cleşte, între trupele române și cele ruse, victoria trebuia să fie de partea noastră.

Cererile de ajutor grabnic, adresate generalului Falkenhayn de către mareșalul Mackensen, întăresc această convingere.

Așadar, din cauzele arătate, ***bătălia se pierde.***

Începe atunci, într-o zi, posomorîtă și rece, de toamnă ploioasă, printr-o regiune lipsită de drumuri, de aprovizionamente și de sate, cea mai grea și mai dureroasă dintre operațiile militare: ***retragerea.***

Împreună cu regele și căpeteniile țării, trupele noastre înfrînte, încovoiate de oboseală și de durere, dezbrăcate și flămînde, străbat, cu ochii în lacrimi, Capitala.

Amețit de succes și dornic de a ne distruge complet, inamicul mărește furia atacurilor sale în tot lungul frontului nostru.

Armatele I-a și a II-a luptă, în condiții extrem de grele, cu un inamic întreit numericește — erau la acea dată 42 divizii în lungul frontului român —, înarmat cu cele mai perfecționate mijloace de luptă, oțelit printr-o îndelungată experiență, înfierbîntat de ură pentru grelele pierderi ce suferise în munții noștri și orbit de glorie.

Totuși, datorită timpului obținut prin bătălia de la București, retragerea tuturor forțelor noastre a fost asigurată și s-a executat relativ în bune condiții.

După această bătălie încep o serie de lupte în retragere, prin ajutorul cărora armatele române, învingînd cele mai neînchipuite dificultăți, ***au reușit să se retragă în Moldova, înapoia frontului format de Siret, unde comandamentul superior rus dorea să ne vadă, chiar de la intrarea noastră în acțiune.***

Diferite măsuri premergătoare și neexplicabile pentru noi în momentul cînd se executau; anumite declarații curioase, făcute de persoane care reprezentau la noi oficialitatea militară și politică rusă; atitudinea

indiferentă și complet pasivă pe care au păstrat-o trupele ruse în Dobrogea și la București; acte oficiale divulgate ulterior — raportul fostului ministru de război rus, generalul Polivanov —; sînt atîția factori, suficient de convingători, care mai tîrziu ne-au făcut să ne dăm seama că intrasem pe mîna unui aliat, deopotrivă de periculos, de răuvoitor și de perfid ca și inamicul.

Dar în sfîrșit, cu toată superioritatea, mai mult decît zdrobitoare a adversarului, cu toată bunăvoința specială a puternicului nostru aliat, cu toată epuizarea fizică și morală a soldatului nostru, forțele noastre, în mare parte complet dezorganizate, au reușit să se sustragă învăluirii și să se retragă în Moldova de nord pentru a se reorganiza.

Roadele campaniei din 1916 erau dezastruoase.

În patru luni pierdusem: moralul și avîntul; trei sferturi din țară; Capitala; cea mai mare parte din bogăția noastră națională — petrolul, vitele și depozitele de cereale — și 400 000 oameni — 100 000 prizonieri, 150 000 morți și răniți rămași în mîna inamicului și 150 000 răniți evacuați în Moldova — din cei 650 000 care formau armatele de operații.

După cum se va vedea, pierdusem totul, afară de credința nestrămutată în triumful dreptății și setea de răzbunare în contra acelora care, ca amici și inamici, călcau în picioarele lor trupul sacrificat, însîngerat și dezarmat al întregii țări.

În aceste condiții ajungem, către 1 decembrie 1916, pe linia Siretului.

O sută de zile de lupte și marșuri neîntrerupte epuizase și dezorganizase complet forțele noastre, astfel încît toate aveau absolută nevoie să se odihnească și să fie refăcute. Totuși, pentru a nu da adversarului putința să se fălească că a scos armata română com-

plet din cauză și *mai ales pentru a nu lăsa apărarea Moldovei la discreția deplină a comandamentului rus, am fost nevoiți a continua lupta cu o parte din forțele noastre.*

S-a lăsat atunci pe front, în sectorul Oituz-Cașin, Armata II-a română cu 6 din diviziile care păstrau o oarecare capacitate de luptă. Celelalte 9 divizii au fost grămădite în nordul Moldovei și grupate într-o singură armată.

Ambele armate trebuiau să se reorganizeze în cursul iernii 1917, astfel încît în primăvara aceluiași an să poată relua lupta.

Ce a fost pentru noi această perioadă, nu se va putea descrie.

Iarna grea, inamicul și rușii se coalizaseră cu toții pentru a ne distruge.

În contra urgiei cerești nu puteam să luptăm. Am luptat însă, cu ultima energie, în contra celorlalți.

Veniți în număr mare, pentru a ne ajuta, rușii s-au instalat în Moldova ca cuceritori.

Călăuziți fiind de această mentalitate au pus stăpînire pe toate orașele și satele, pe toate clădirile oficiale și particulare, pe toate aprovizionamentele și pe toate căile ferate. Invocînd secretul operațiilor, au impus trupelor noastre să se miște pe jos și numai pe anumite drumuri și să nu cantoneze decît în localitățile cele mai mizerabile.

Trebuie însă să se știe, că la acea epocă — în ajunul revoluției — toate operațiile lor militare se reduceau în a jefui, teroriza populația, dezonora femeile și distruge toată avuția noastră națională.

Pentru ca să poată executa în deplină libertate planul lor infernal, stăruiau din răsputeri ca misiunile aliate, regele, armata, guvernul și refugiații din terito-

riile invadate de inamic, să treacă în Rusia, la răsărit de Nistru.

Era zăpadă de un metru și un ger cumplit.

În Basarabia nu existau șosele; peste Prut și Nistru nu erau poduri; căile ferate din Rusia nu puteau face față nici transporturilor de aprovizionare necesare frontului, astfel încît evacuarea nu se putea face decît pe jos; în lungul drumurilor, destinate de ei retragerii noastre, nu erau sate, lemne de foc și nici depozite de aprovizionamente. În schimb, refugiații și soldații români erau desculți, dezbrăcați, flămînzi, degerați și istoviți de oboseala sutelor de kilometri pe care-i străbătuseră pe jos din Oltenia, prin Muntenia, pînă în nordul Moldovei.

Nu se puteau organiza din țară convoaie de aprovizionare, fiindcă 50% din caii armatei muriseră de frig și foame. Mai dese ca stîlpii de telegraf, cadavrele lor au rămas înșirate în lungul tuturor drumurilor din Moldova pînă în primăvara anului 1917.

Cu toată această situație, absolut reală și pe deplin cunoscută, atît guvernul Stürmer, cît și generalul Zaharov, comandantul de tristă memorie al trupelor ruse de pe frontul român, n-au ezitat de a ne forța, prin toate mijloacele de presiune, constrîngere și teroare posibile, să luăm, în condițiile arătate, drumul exilului și al morții.

Eram însă, după o scurtă dar nespus de tristă experiență, complet edificați. Se urmărea cu metodă și perseverență distrugerea forțelor militare și dezorganizarea autorităților noastre legale, pentru a se putea pune mai repede și cu mai multă ușurință în aplicare planul infernal, conceput și stabilit în cele mai mici detalii, chiar în ziua cînd același guvern semnase alianța cu noi.

România era destinată a fi împărțită între Austria, Bulgaria și Rusia.

Eram victima unei trădări.

Cînd am fost convinși de aceasta, ne-am explicat cu prisosință atît neintervenția rușilor în bătălia de la București, cît și ușurința cu care au părăsit Dobrogea, cu toate că în această regiune, ca peste tot de altfel, aveau forțe superioare inamicului.

Nu voiam, prin urmare, să mergem în Rusia, unde eram convinși că ni se pregătește, cu toate formele oficiale, moartea prin foame și umilință.

Eram în această privință susținuți puternic și de aliați.

La rîndul nostru făcusem toate concesiile omenești posibile. Deși prin mărinimia puternicului aliat eram acum străini în țara noastră, totuși, pentru a nu părăsi pămîntul strămoșesc, ne-am făcut mici, mici de tot, ne-am îngrămădit în satele cele mai sărace, departe de orașe și liniile ferate.

Pentru că nu vroiam să mergem să murim în Rusia, au decis să ne facă să murim la noi în țară. Numai astfel se explică măsurile cu caracter distrugător luate în contra noastră.

Sub pretext că Moldova este mult prea mică pentru nevoile operative ale armatelor rusești, *ne-au impus să ne restrîngem de trei ori zonele pe care se adunaseră, spre refacere, diviziile noastre.*

Din această cauză soldații români au fost necontenit grămădiți, astfel încît, la un moment dat, au ajuns cîte 50 într-o cameră mică și sărăcăcioasă, lipsită de lumină și de aer.

În același timp, soldații ruși, răspîndiți în țara întreagă, erau repartizați cîte unul sau cel mult doi la o casă.

Comandamentul rus, arătînd, în contra evidenței, că armatele lor suferă de foame, *ne-a impus să le punem la dispoziție toate rezervele noastre alimentare.* O sută

de mii vagoane cu cereale, în mare parte ridicate cu forța și prin crimă, au trecut astfel în magaziile lor, tocmai în perioada cînd soldatul nostru nu avea altă hrană zilnică decît o bucată de mămăligă și suferea cumplit de foame.

În schimb, soldatul rus era hrănit cu pîinea și carnea noastră; cu unt, zahăr, ceai și băutură fără măsură.

Consecințele acestei situații n-au întîrziat a se arăta.

În luna februarie, cînd gerul era mai aspru și lipsa de hrană mai simțită, tifosul exantematic își face apariția și seceră cu atîta furie încît, în foarte multe părți, nu erau brațe suficiente pentru îngroparea morților.

Un regiment a pierdut 1 500 din 2 500 de soldați într-o singură săptămînă. Cazul lui nu este izolat.

În populația civilă victimele nu s-au putut număra nici pînă astăzi.

Trecînd peste Prut, la noi, o dată cu primele elemente rusești, boala a fost purtată și răspîndită de ei de la un capăt la altul al țării.

Cauzele pentru care mortalitatea a fost atît de mare, numai printre ai noștrii, nu sînt explicabile decît pentru aceia care au avut durerea să vadă în iarna anului 1917 contrastul dintre soldatul român și cel rus. Cel dintîi era slab, palid, stins, cu stomacul gol, cu corpul în zdrențe pe un ger de 15 grade sub zero; pe cînd camaradul și aliatul său era gros, gras, rumen, cu corpul bine ascuns în cizme pînă la șolduri, într-un cojoc pînă la pămînt și într-o căciulă pînă la umeri.

În aceste împrejurări penibile armata română începe către 15 februarie a se reorganiza. La această dată se terminaseră complet marșurile și contra-marșurile impuse de necontenita schimbare a zonelor de

adunare şi oamenii se grupaseră pe unităţi, iar acestea pe comandamente.

Instrucţia se făcea însă în condiţii extrem de grele, din cauza gerului, tifosului exantematic și a lipsurilor. Oamenii fiind dezbrăcaţi nu puteau fi ţinuţi afară; săli de instrucţie nu existau; armele lipseau.

Deși echipamentul și armamentul necesare fuseseră trimise de aliaţi, totuși nimic nu sosea în ţară fiindcă de la Arhanghelsk la Iași totul dispărea.

Aceeaşi forţă misterioasă, zădărnicea toate măsurile de salvare luate de aliaţii și prietenii noștri. A început atunci goana ofiţerilor francezi prin Rusia, după vagoanele încărcate cu echipament, armament și muniţii pentru noi. Procedeul a dat rezultate satisfăcătoare, astfel încît, odată cu apariţia razelor binefăcătoare ale soarelui de primăvară, soldatul român, îmbrăcat și armat din nou, reînvie.

A fost o surpriză, o minune chiar, pentru toţi aceia care necunoscînd tenacitatea, rezistenţa și puterea de răbdare a românului, ne credeau definitiv scoși din cauză și pierduţi.

Mic, cu baioneta lungă și cu tolba plină de grenade, soldatul român, bine echipat și puternic armat, călca mai ţanţoș și mai impunător ca niciodată. De unde în timpul retragerii și în cursul iernii, soldatul rus îl lovea și îl îmbrîncea, începe acum a-l ocoli.

Dornice de a relua cît mai curînd lupta, unităţile noastre lucrau fără preget pentru a ajunge la înălţimea cerinţelor războiului modern. Sub direcţia ofiţerilor francezi, numeroase școli de specialitate funcţionau pe lîngă toate comandamentele.

Pe vecie vom păstra dragoste și recunoștinţă acelora care, cu un devotament sublim, ne-au ajutat, în toate direcţiile în zilele noastre de durere și de umilinţă.

În timpul cînd noi ne pregăteam să reluăm lupta, izbucnește revoluția rusă. Consecințele acestei revoluții sînt îndeajuns cunoscute și, după cum vom vedea, cele dintîi victime ale ei am fost tot noi.

Totuși continuam a ne organiza și a ne pregăti. În timpul acesta generalul Zaharov este înlocuit și, odată cu sosirea generalului Scerbacev, se schimbă și mentalitatea comandamentelor ruse de pe frontul român.

Relații normale și chiar amicale încep să se stabilească între ambele comandamente.

Sperîndu-se că armata revoluționară rusă este superioară armatei țariste, se hotărăște reluarea operațiilor ofensive pe tot frontul oriental.

Pe frontul român, operațiile principale trebuiau să fie executate, în sectorul Nămoloasa-Cașin, de armatele a IV-a rusă, I-a și a II-a română.

Acțiunea noastră trebuia să fie precedată de operațiile care urmau să se execute de armatele Kornilov pe frontul galițian.

Programul primește un început de execuție.

Armatele ruse din Galiția pornesc la atac și încep cu un frumos succes. Lumea întreagă prinde a avea încredere în armatele revoluționare, cînd, cu iuțeala trăsnetului, vine tragica veste că, aceiași soldați, pînă atunci victorioși, au aruncat armele, au părăsit tunurile, își masacrează ofițerii și fug în învălmășeală.

Ofensiva fiind cu totul compromisă, Kerenski a ordonat la 11 iulie, tuturor armatelor ruse, să înceteze orice acțiune.

În acest timp, armatele a II-a română și a IV-a rusă, al căror atac se stabilise prin proiect a fi numai secundar, se găseau de două zile în plină acțiune. Rezultatele acestei acțiuni au fost strălucite: 116 tunuri,

62 mortiere de tranșee, 3 700 prizonieri și numeroase materiale au rămas în mîinile celor două armate.

Inamicul se retrăgea în învălmășeală către frontieră.

În timpul acesta, pe frontul Nămoloasa, unde Armata I-a română trebuia să dea lovitura principală, 150 de tunuri grele pregăteau atacul care urma să se dezlănțuiască în dimineața de 12 iulie.

Cum singuri nu puteam continua acțiunea, tunul a amuțit pe întregul nostru front, spre deznădejdea acelora care, cu mîna zdravăn strînsă pe armă și cu ochii către București, așteptau, setoși de răzbunare, ziua sfîntă și de mult dorită a atacului.

Învățați cu loviturile soartei, soldații s-au închinat, au încleștat pumnii, au strîns dinții și au întors privirea lor tăioasă către aceia care erau cauza suferințelor și dezamăgirii lor.

Cu sufletul strîns de groază, toți eram cu ochii asupra rușilor și ne întrebam, ce ne vom face în cazul cînd soldații lor vor arunca, ca și cei din Galiția, armele și vor părăsi frontul. *Puțini la număr cum eram, nu aveam putința să ne apărăm hotarele țării și să pedepsim în același timp și pe fugari.* Era evident că trebuia să lovim numai într-o singură direcție. *Între dușmanul invadator și aliatul trădător și jefuitor nu era greu de ales.*

În timpul acesta, Galiția toată și Bucovina erau recucerite de inamic. *Situația era mai tragică ca niciodată.*

Pe cînd trupele române organizate, erau toate în lungul Trotușului și Siretului de jos, drumul către Iași era complet deschis. Pentru a face față situației se iau, de comun acord cu comandamentul rus, dispoziții ca, Armata I-a română, să înlocuiască Armata IV-a rusă pe frontul de la Putna, iar această ultimă armată să fie transportată cu trenul în Moldova de nord.

Următoarele două principale motive ne-au determinat să ne oprim la această soluţie: Pe de o parte dorinţa de a face din toate trupele române un singur bloc, astfel încît în cazul unei eventuale retrageri trupele noastre să formeze o masă unică; iar pe de altă parte, siguranţa — rezultată din apariţia, la un moment dat, a 8 divizii germane în linia I-a pe un front de 15 km — că inamicul se pregătea să atace în lungul Siretului, cu scopul de a rupe frontul de sud în două şi a cădea pe liniile de retragere ale armatelor a II-a română şi a IX-a rusă.

Pe cînd operaţia proiectată de noi era în curs de executare, inamicul atacă brusc, în noaptea de 24—25 iulie, aripa stîngă a Armatei a IV-a rusă.

După o rezistenţă de cîteva ore, Divizia 34 rusă fuge în dezordine. Prevestită imediat, Armata I-a română, care tocmai era în curs de deplasare către noul front, aleargă în fuga mare la chemarea tunului.

Situaţia fiind gravă din cauză că soldaţii ruşi fugeau, diviziile româneşti sînt aruncate, pe măsură ce sosesc, în vîltoarea luptei.

Astfel începe pentru noi memorabila şi de toţi cunoscuta bătălie de la Mărăşeşti, în care martirii şi eroii noştri, din toate timpurile, au fost pe deplin răzbunaţi.

Mărăşeştii este răspunsul demn şi nobil pe care soldatul român l-a dat tuturor acelora care, fără să-l cunoască, l-au calomniat.

Timp de aproape o lună — 25 iulie—21 august — şapte divizii române, aduse din cauza împrejurărilor, pe rînd, pe cîmpul de bătălie, zdrobesc complet cele 11 divizii, dintre care 9 germane, cu care inamicul proiectase să îngenunche în patru zile şi Moldova.

A fost un masacru. Cu patul puştii îndoit de izbituri, cu baioneta înfierbîntată de razele dogoritoare ale

soarelui de vară, în cămașe și cu capul gol, soldatul nostru a înecat în sînge valurile de asalt ale adversarului.

Îndîrjirea, înfierbînțeala și pasiunea erau deopotrivă de mari în ambele tabere.

Atît forțele noastre, cît și ale adversarului au fost în timpul bătăliei de două și trei ori retrase, refăcute și reazvîrlite iarăși în luptă.

În sfîrșit, către 21 august, tunul amuțește și cîmpia, de atunci celebră, se luminează. Înfrînt, distrus, dezorganizat și umilit, inamicul reintră pentru totdeauna în vizuină.

O liniște binefăcătoare se lasă peste cîmpia însîngerată și înnegrită de cadavre. Se numără morții și răniții. Sînt dureros de numeroși.

Noi am avut 15 000 morți și 13 000 răniți, iar inamicul peste 30 000 morți și tot atîția răniți.

În fața alor noștri ne vom închina de-a pururea cu recunoștință. Sacrificiul lor sublim a format piedestalul pe care s-a ridicat, mărită, întărită și glorioasă, România de astăzi și de mîine.

După Mărășești, inamicul renunță definitiv la orice luptă dreaptă, și începe și în rîndurile noastre o acțiune criminală de dezorganizare morală. Erau ajutați, în această privință, de soldații ruși care, încă de la izbucnirea revoluției lor, se luptau din răsputeri să tragă, prin minciuni, promisiuni și amenințări și pe ai noștri, în apele lor.

Soldatul nostru era îndemnat atît de unii, cît și de alții, să părăsească frontul, să răstoarne guvernul și să lupte pentru triumful bolșevismului.

Scopul lor nu a fost atins. *Soldatul român a rămas neclintit la postul de onoare.* Disciplina lui este și astăzi aceeași. Spiritul lui de sacrificiu, devotamentul către rege și dragostea către țară au crescut.

Ţinînd seamă de greutăţile ce a avut de învins, de lipsurile pe care le-a îndurat şi mediul anarhic de care a fost înconjurat, putem afirma, fără a exagera, că atitudinea lui de atunci şi de astăzi, formează pentru el în primul rînd şi pentru noi toţi cel mai însemnat punct de onoare din tot războiul nostru.

După terminarea bătăliei de la Mărăşeşti un calm neobişnuit se lasă în tot lungul frontului român.

În timpul acesta, în rîndurile armatei ruse anarhia lua proporţii neînchipuite. *Soldaţii ruşi trec inamicului, pe parale şi băutură, armele, tunurile şi aprovizionamentele lor. Tot frontul se transformă într-o tarabă.* Au fost vîndute tunuri pe 50 coroane unul şi cai pe o sticlă de rachiu. Netrebnicii şi trădătorii nu s-au oprit aici. Îndemnaţi de inamic şi de patima lor josnică, s-au organizat în bande, au pornit prin Moldova şi au început să omoare pentru a jefui. Mii de oi şi de vite, furate de la locuitori au fost trecute inamicului pe bani sau pe apă otrăvită.

Toată toamna anului 1917 situaţia a fost îngrozitoare. Zi şi noapte soseau din toate părţile telegrame prin care autorităţile şi particularii cereau ajutor contra bandiţilor. Am fost nevoiţi să slăbim frontul şi să răspîndim mai mult de jumătate din forţele noastre în toată Moldova. Vînătoarea a fost scurtă şi în cîteva săptămîni liniştea s-a restabilit.

Pe cînd duceam această luptă, intervine, în tot lungul frontului oriental, armistiţiul şi tratativele de la Brest-Litovsk.

Vestea cade ca un trăsnet. Din punct de vedere militar şi politic eram pierduţi.

Fiind, de jur-împrejur, înconjuraţi numai de inamici, armata nu mai putea face singură faţă unor duşmani atît de numeroşi şi de puternici.

Citiți studiul întocmit și predat guvernului de Marele Cartier General, la 1 decembrie 1917 și veți putea aprecia cu prisosință care era situația României în acele timpuri de tristă amintire.

Evenimentele precipitîndu-se vertiginos, tîrîți de ele, noi mergeam cu o iuțeală amețitoare către un sfîrșit tragic.

În ziua cînd tratativele de la Brest-Litovsk au început, rușii nu mai vroiau să rămînă pe front, fiindcă inamicul le spunea că pacea va fi încheiată în folosul lor și deci pot pleca acasă. Convinși că așa se va întîmpla, inconștienți de crima lor, părăseau în turme nenumărate frontul și deschideau astfel inamicului larg porțile Moldovei și ale Rusiei.

După cererea generalului Scerbacev și a aliaților, care sperau în constituirea unui front ucrainean, am încercat să-i oprim cu forța. *S-a încins atunci între noi și ruși, în spatele întregului front, de la Galați la Dorohoi, o luptă inegală, scurtă dar sîngeroasă, sub ochii și spre mulțumirea fiarei închivărate.*

Ai noștri, deși mult inferiori numericește, totuși au învins, forțînd cetele de fugari să predea armele, sau să se reîntoarcă pe front. Cîteva din unitățile întoarse au trecut la inamic cu arme și bagaje. De fapt lupta aceasta a fost zadarnică, fiindcă scopul urmărit nu a putut fi atins. Încetul cu încetul, toată armata rusă s-a evaporat, astfel încît, în februarie 1918 nici un soldat rus nu mai era pe front. În schimb toată Moldova era plină de cai, tunuri, arme și căruțe părăsite.

Ultima noastră acțiune nereușind, eram în imposibilitate de a continua războiul și în februarie 1918 România, în agonie, a fost nevoită să înceapă tratativele de pace cu dușmanul.

Ce-a urmat se știe.

Cu o brutalitate fără precedent în istoria lumii, inamicul ne-a *impus*, cu genunchiul pe piept și cuțitul în mînă, să semnăm în martie același an pacea de la București.

Schiloditi și cu ștreangul de gît, eram totuși mîndri de luptele, sacrificiile și suferințele noastre. N-am regretat niciodată gestul făcut la 15 august 1916 fiindcă pe de o parte ne îndeplinisem o sfîntă și strămoșească datorie, iar pe de altă parte, aveam credința nestrămutată că dreptatea va triumfa.

Astăzi, după atîtea secole de nesfîrșite lupte, soarele nostru a răsărit și visul nostru a devenit o realitate: România este și va rămîne veșnic Mare.

ARGUMENTE ETNOGRAFICE

În prima parte a acestui studiu am arătat, în linii cu totul generale, originea şi trecutul neamului românesc. Studiul cuprinde numai generalităţi istorice fiindcă este făcut cu intenţia de a pune la îndemîna necunoscătorilor elementele care le sînt strict necesare pentru a aprecia cît de lung şi de însîngerat a fost drumul pe care neamul românesc l-a străbătut de la originea lui şi pînă astăzi.

Toţi acei mai sus vizaţi au putinţa să constate, chiar şi din această sumară descriere, că românii au constituit întotdeauna o forţă şi că România Mare este o consecinţă a drepturilor noastre istorice, iar nu improvizaţia unor ambiţioşi.

Ceasul dreptăţii noastre supreme a sunat de abia după 18 secole de lupte şi sacrificii. La chemarea lui, românii de pretutindeni au zdrobit lanţurile şi au zburat în codrii Bucovinei, la Nistru şi la Tisa unde fac din piepturile lor graniţele viitoare ale României Mari.

Am pus douăsprezece secole să ajungem unde sîntem şi vom rămîne unde ne găsim fiindcă drepturile noastre nu sînt numai de natură istorică.

Pentru a concretiza această ultimă afirmaţie, am anexat la studiu tabele cu date culese din ultimele statistici care au fost întocmite de austrieci, unguri

şi ruşi. Examinaţi cu atenţie tabelele şi veţi găsi repede cauzele care ne-au determinat, chiar de la începutul războiului european, să ne lepădăm cu atîta grabă şi bucurie de aceia pe care, printr-un act secret şi personal, îi aveam de aliaţi şi să trecem de partea acelora care, în *mod firesc, erau cu adevărat aliaţii întregului popor român.*

Desfaceţi harta şi *veţi constata dintr-o dată cît de numeroşi sînt românii şi cît de strînse sînt rîndurile lor.* Ţineţi seama de graniţele care pînă acuma au tăiat în două corpul viu al aceluiaşi neam şi vă veţi explica cu uşurinţă *pentru ce armata română a reînviat atît de puternică în primăvara anului 1917 şi a învins, în condiţiile cunoscute, la Mărăşeşti.*

Dacă însă, în acelaşi timp, se mai ţine seama atît de condiţiile istorice în care poporul acesta a trăit 12 secole neîntrerupt, cît şi de regimul de teroare şi exterminare la care el a fost supus necontenit în toată această nesfîrşită şi întunecoasă perioadă, se poate *aprecia cît de puternică şi de mare a fost conştiinţa lui naţională şi forţa lui de rezistenţă.*

Datorită acestor invincibile şi inepuizabile mijloace, care au constituit singura noastră armă de luptă, străinii n-au putut niciodată pătrunde în casa noastră.

N-am fost niciodată cu toţii, cu adevărat, uniţi politiceşte, dar am fost întotdeauna uniţi sufleteşte.

Graiul, portul şi credinţa noastră au fost în toate timpurile aceleaşi. *Călcaţi ţara în lung şi în lat; mergeţi de la Nistru pînă la Tisa şi din Maramureş pînă la Mare şi veţi constata pretutindeni acelaşi chip, aceeaşi privire, aproape acelaşi port şi absolut acelaşi grai şi aceeaşi dorinţă.*

Situaţia aceasta este recunoscută de înşişi duşmanii noştri. Că românii formează un bloc impunător care predomină în toată regiunea Carpaţilor meridio-

nali. Comparați între ele toate hărțile etnografice care au fost făcute, în toate timpurile, atît de dușmanii direcți interesați să ascundă realitatea, cît și de imparțiali cercetători ai adevărului și *veți vedea că existența, întinderea și uniformitatea blocului românesc este de toți recunoscută.*

Așezați acest bloc pe hartă și veți constata că limitele lui se confundă aproape peste tot, și pe alocuri sînt tăiate, *de granițele care ne-au fost recunoscute de aliați prin tratatul de alianță pe care l-au semnat cu noi în august 1916.*

Transformat în cifre — vezi tabelele statistice care urmează — blocul românesc reprezintă aproape 12 000 000 locuitori. *Dintre aceștia, aproape 5 000 000 au fost pînă acum sclavi în țara lor.*

Astăzi brațele lor s-au încrucișat cu ale noastre peste crestele Carpaților și apele Prutului și nici o forță din lume nu va fi în stare să le desfacă vreodată.

Situația populațiilor în România Mare

NAȚIONALITĂȚI	România (vechiul regat cu Dobrogea)	Basarabia	Transilvania, Crișana, Banat, Maramureș	Bucovina	Total general	%
Români	6.500.000	1.100.000	3.200.000	275.000	11.075.000	70
Unguri			1.086.000	10.000	1.096.000	7
Secui			496.000		496.000	3,1
Germani (sași-șvabi)		42.000	670.000	68.000	780.000	4,3
Ruteni (ruși-ucrainieni)		257.000	23.000	300.000	580.000	3,5
Sîrbi			287.000		287.000	1,7
Turci, Tătari	176.000				176.000	1,1
Bulgari	193.000	65.000			258.000	1,5
Evrei	330.000	141.000	196.000	100.000	767.000	4,8
Alte naționalități (greci, poloni etc.)	230.000	23.000	165.000	37.000	455.000	3
Total general	7.429.000	1.628.000	6.123.000	790.000	15.970.000	100

NOTE

1. În toată regiunea cuprinsă între Tisa, Nistru, Dunăre şi Mare, românii au o majoritate zdrobitoare. Proporţia lor faţă de celelalte naţionalităţi este de 70%. În realitate, această proporţie este mult mai mare fiindcă populaţia românească aflată actualmente în Ardeal, Bucovina şi Basarabia este mult mai numeroasă decît aceea pe care o arată statisticile întocmite de inamici.

2. Examinînd harta etnografică constatăm cu uşurinţă că, pe de o parte, elementul românesc formează o masă compactă, iar pe de altă parte că celelalte elemente sînt izolate şi înecate în blocul nostru. Această situaţie este consecinţa evidentă a infiltrărilor prin care inamicii noştri au căutat să spargă blocul românesc.

3. Cît de mare este vitalitatea şi puterea de rezistenţă a elementului românesc, rezultă cu prisosinţă din faptul că, timp de o mie de ani, blocul românesc s-a menţinut absolut compact, cu tot numărul spînzurătorilor şi temniţelor cu care ungurii vroiau să ne convingă că Transilvania este locuită numai de unguri.

4. Situaţia etnică ne este cu desăvîrşire favorabilă şi în cazul cînd se examinează pe regiuni valoarea elementului românesc. Această afirmaţie o dovedim cu înseşi datele publicate de inamicii noştri şi arătate în tabelele corespunzătoare fiecărei regiuni (vezi tabelele următoare).

În notele care însoţesc fiecare din aceste tabele se dovedeşte că, în ce priveşte Transilvania, Banatul, Bucovina şi Basarabia, ele nu corespund realităţii.

Duşmanii noştri n-au ezitat să întrebuinţeze orice mijloc, nu mai să mărească numărul lor, în detrimentul elementului românesc

5. După cum se constată din tabelul statistic al teritoriilor româneşti din fostul regat ungar, situaţia este pe deplin în favoarea elementului românesc; căci dacă din 1 096 000 unguri se scade 195 000 evrei şi 200 000 funcţionari, care vor pleca în Ungaria pe dată ce pacea se va încheia, rămîn numai 701 000 unguri, faţă de 11 075 000 români.

STATISTICA POPULAŢIEI

din Ardeal şi teritoriile româneşti din fostul regat ungar, din 1910, revăzută şi îndreptată după statistica maghiară făcută pe baza confesiunilor

NAŢIONALITĂŢI		TERITORII				
		ARDEAL	BANAT	CRIŞANA	MARAMUREŞ	TOTAL
Români	total	1.542.268	608.694	690.144	261.928	3.103.034
	%	57,6	38,5	53,7	52,4	54,6
Unguri	total	287.924	205.610	443.236	148.909	1.085.679
	%	10,7	12,9	34,4	29,7	15,6
Secui	total	495.982*	—	—	—	495.982
	%	18,5	—	—	—	7,7
Şvabi	total	234.085	387.545	43.381	9.591	674.602
	%	8,7	24,4	3,3	1,9	10,6
Slovaci	total	—	22.131	25.536	455	48.122
	%	—	1,3	1,9	0,09	1
Sîrbi	total	—	284.329**	2.668	27	287.024
	%	—	17,9	0,2	—	4,5
Ruteni	total	—	2.392	939	19.363	22.794
	%	—	0,1	0,07	3.8	0,5
Evrei	total	64.074	20.643	51.105	60.878	196.700
	%	2,3	1,3	3,9	12,1	3
Alte naţionalităţi	total	54.044	52.695	8.933	1.933	117.605
	%	2,01	3,3	0,6	0,3	2,2
TOTAL		2.678.367	1.582.133	1.285.590	500.009	6.046.099

* În acest număr intră şi mulţi români deznaţionalizaţi.
** Sînt cuprinşi şi mulţi români deveniţi sîrbi mai ales după 1868.

NOTE

1. Aceste date sînt luate după ultima statistică făcută de autorităţile maghiare şi corectată după statistica maghiară făcută pe baza confesiunilor.

2. Este de remarcat că, cu toate măsurile luate de unguri pentru a spori numărul lor în raport cu al românilor, *totuşi datele arătate în această statistică ne sînt favorabile.*

După cum se arată mai jos, ele nu reprezintă realitatea.

3. Pentru a spori numărul maghiarilor în dauna românilor, ungurii au întrebuinţat următoarele mijloace:

a) au socotit printre unguri pe toţi aceia care ştiu să vorbească ungureşte, ori este îndeajuns de cunoscut că românii au fost nevoiţi să înveţe ungureşte fiindcă altfel n-aveau acces la autorităţi; şi

b) au socotit tot printre unguri pe toţi aceia care poartă un nume unguresc. Ori, este iarăşi cunoscut că autorităţile au silit populaţia să dea noilor născuţi nume ungureşti.

4. Dovada cea mai evidentă că datele lor statistice sînt falsificate este faptul că există o mare diferenţă între datele privitoare la naţionalităţi şi acelea privitoare la confesiuni.

Astfel, în statistica pe naţionalităţi, ei arată că românii sînt în număr de 2 686 230, iar din statistica pe confesiuni rezultă că ei sînt în număr de 3 103 034.

Astfel în această ultimă statistică găsim că greco-orientalii şi greco-catolicii (confesiuni practicate numai de români, sîrbi şi ruteni) sînt în număr de 3 412 852.

Ori, dacă din această cifră se scad sîrbii şi rutenii, *prevăzuţi în statistica pe naţionalităţi rămîn 3 103 034 care nu pot fi altceva decît români;* deoarece nici o altă naţionalitate nu mai practică aceste confesiuni.

Diferenţa între ambele statistici este deci de 416 804.

5. Printre cei 1 085 679 maghiari prevăzuţi în statistica ungurească sînt socotiţi 195 000 de evrei (care toţi vorbesc ungureşte) si 240 000 funcţionari, care după încheierea păcii vor trebui să plece în Ungaria propriu-zisă.

Scăzînd aceste cifre din numărul de mai sus rezultă că elementul unguresc din ţinuturile româneşti *se reduce la 650 679, faţă de 3 103 034 români.*

6. Disproporţia aceasta între cele două elemente care-şi dispută dreptul de a domina în aceste regiuni va fi şi mai mare în ziua cînd se vor întoarce în Transilvania:

a) Cei 300 000 români emigraţi în America;

b) Cei 160 000 refugiaţi în România din cauza persecuţiilor politice;

c) Cei 50 000 refugiaţi în Macedonia din cauza persecuţiilor.

Cu aceste elemente cifra românilor se va ridica la 3 613 034 faţă de 650 000 unguri.

Dobrogea

Date istorice

1. Toată regiunea cunoscută astăzi sub numele de Dobrogea are, după cum vom vedea mai jos, un trecut istoric foarte strîns legat cu acela al neamului românesc.

2. În timpurile îndepărtate, anterioare dominației romane în orientul Europei, Dobrogea a fost teritoriu tracic și zonă de influență greacă.

3. Cîțiva ani înaintea erei creștine, provincia fiind cucerită de romani devine zonă de influență romană și este cunoscută în istorie sub numele de „Scythia minor".

4. Dominația romană asupra acestei regiuni a ținut 700 ani.

În acest lung interval de timp, caracterul ei etnic a fost cu totul modificat.

Sub influența dominației romane, elementul local — tracic — s-a contopit cu coloniștii latini și a dat naștere unei populații cu totul noi, ale cărei caracter și obiceiuri erau romane. Au rezistat acestei radicale transformări numai coloniile grecești care erau așezate în lungul Mării Negre.

5. Cu începere din secolul al III-lea pînă în secolul al X-lea, Dobrogea a suferit, ca și țările românești, de influența vîntului pustiitor al năvălirilor barbare.

Rînd pe rînd au trecut pe aci, cu intenția de a pătrunde adînc în Peninsula Balcanică, geții, slavii, bulgarii, pecenegii și tătarii. Dintre toți aceștia nu ne vom ocupa în mod special decît de bulgari deoarece sînt singurii care mai ridică astăzi pretenții asupra Dobrogei pe baza drepturilor istorice.

Valoarea acestor drepturi va fi analizată mai jos. Deocamdată este necesar să arăt că pentru a opri înaintarea barbarilor către Peninsula Balcanică romanii au ridicat între Dunăre și Mare, de la Cernavodă la Constanța, cunoscutul val de apărare ale cărui urme, bine reliefate, se văd și astăzi. Valul nu a servit complet scopului, fiindcă năvala a continuat și astfel își fac pe rînd apariția și trec pe aci, în ordinea arătată, toți sălbaticii pomeniți mai sus.

În secolul al VII-lea reușesc să străbată în Balcani și bulgarii.

6. La anul 679 provincia a fost *cedată* bulgarilor de către Imperiul roman de Răsărit.

La această epocă, atît în Dobrogea cît și în Dacia, se găsea o populație de origine romană.

7. Dominația bulgară a durat 292 de ani.

Cu toate că această dominație a fost destul de îndelungată, *totuși cu nimic nu se poate dovedi că noul element stăpînitor a influențat caracterul etnic al populației sau a colonizat regiunea cu elemente proprii.*

Nici o urmă de nici o natură n-a fost lăsată de această dominație. Din această cauză nu s-a putut încă stabili cu precizie măsura în care s-a exercitat și caracterul pe care l-a avut.

Nu tot același lucru poate fi afirmat despre influența pe care a avut-o dominația exercitată de romani în Dobrogea pînă la data cînd au cedat-o bulgarilor. Urmele acestei atît de îndelungate dominații sînt în Dacia și în Dobrogea atît de numeroase, de evidente și de universal cunoscute încît nu găsesc necesar să insist asupra lor.

Cauzele care au făcut ca dominația romană să dea rezultate atît de mari, iar dominația care i-a urmat să dea rezultate atît de mici, pot fi cu ușurință găsite dacă se cercetează raportul care exista, în ambele cazuri,

între elementul conducător și cel condus, în ce privește starea intelectuală și morală.

8. La 971 Bulgaria orientală a fost cucerită de bizantini. Cu această ocazie „Scythia minor" a trecut în sfera de acțiune a Imperiului Bizantin și deci prima dominație bulgărească asupra provinciei a luat sfîrșit.

Mărturiile scrise rămase de la bizantini arată că atît la această epocă —971 —cît și mai tîrziu, în secolul al XII-lea, toată regiunea strînsă între Dunăre și Mare era locuită de „Vlahi, urmași ai vechilor coloni din Italia".

Această afirmație, constituie desigur, ea singură, cel mai puternic susținător al drepturior noastre istorice și etnice asupra Dobrogei, fiindcă pune dintr-o dată în evidență valoarea argumentelor cu care sprijinim cauza noastră în această privință.

9. Din cele mai sus arătate rezultă atît fazele istorice prin care a trecut actuala Dobroge pînă în secolul al X-lea, cît și caracterul etnic pe care l-a avut regiunea atît înaintea așezării slavilor și bulgarilor în Balcani, cît și după așezarea lor prin aceste locuri.

Sprijiniți pe aceste date puteți acum aprecia care dintre cele două popoare, care își dispută astăzi posesiunea Dobrogei, are realmente drepturi istorice și etnice asupra ei.

10. Odată bine stabilit faptul că „vlahii" cu alte cuvinte românii s-au găsit în Dobrogea atît la anul 679, cînd bulgarii au devenit din întîmplare stăpînitorii ei, cît și în secolul al XII-lea cînd dominația lor încetase de mai bine de 100 de ani, trec mai departe și reiau firul istoric de acolo de unde l-am lăsat, adică de la anul 971 cînd provincia a trecut sub autoritatea Imperiului Bizantin.

11. După anul 971, cînd bizantinii au cucerit Bulgaria de răsărit și Dobrogea, începe în Balcani o perioadă foarte agitată.

Aceste agitații aveau drept cauză principală voința tuturor populațiilor din Balcani de a se emancipa de sub dominația bizantină.

Cea mai importantă consecință a acestor frămîntări a fost apariția Imperiului vlaho-bulgar la anul 1186. Această nouă grupare politică a luat ființă *în urma luptelor duse în comun, în contra Imperiului Bizantin, de vlahi și bulgari, sub conducerea a doi frați, Petru și Asan, de origine vlahi.*

Imperiul vlaho-bulgar cuprindea și Dobrogea

Astfel fiind, cu această ocazie a încetat influența și autoritatea pe care bizantinii au exercitat-o 215 ani — de la 971 la 1186 — asupra acestei regiuni.

12. Statul vlago-bulgar, datorînd existența sa numai energiei conducătorilor, a avut o existență foarte limitată în timp. După o scurtă perioadă de prosperitate a început să decadă.

În timpul acestei decadențe vlaho-bulgarii au pierdut, nu se știe în ce împrejurări și la ce dată, toată regiunea dintre Dunăre și Marea Neagră.

La 1320 regăsim ținutul sub stăpînirea patriarhului din Constantinopol.

În consecință , de la 1186 pînă pe la 1250 Dobrogea a fost sub dominația dinastiei de origine vlahă a Asanizilor ; iar de la această dată și pînă la 1320 nu se poate preciza situația politică pe care a avut-o.

13. Pe la 1360 împăratul bizantin Ion Paleologul a pus mare parte din Dobrogea, probabil pentru o mai bună administrație și apărare, sub autoritatea despotului Dobrotici, ruda sa și de atunci ținutul este cunoscut sub numele de „Țara lui Dobrotici" — „Terra Dobrodicii".

14. De la Dobrotici ținutul trece pe la anul 1385, probabil prin moștenire, în stăpînirea domnului Munteniei, Mircea cel Bătrîn, care se intitulează în tratatele sale de alianță cu polonii *„Despot al Țării lui Dobrotici"*, *iar în hrisoave „Domn de amîndouă părțile peste toată Dunărea pînă la Marea cea Mare și cetății Dristorului* * *stăpînitor"*.

15. În timpul acesta turcii străbătuseră în Europa; desființaseră la 1393 complet Bulgaria și, continuînd înaintarea lor către gurile Dunării, *cuceresc de la Mircea toate ținuturile pe care acesta le stăpînea pe dreapta Dunării.*

Tendința turcilor era de a înainta la nord de Dunăre către mijlocul Europei.

Din cauza acestei tendințe s-au dat, între români și turci, o serie de războaie crîncene pe urma cărora *Mircea reușește, la 1403, să asigure autonomia și integritatea Principatului Munteniei.*

În consecință, marele domnitor român reintră în posesia *ținuturilor din dreapta Dunării*, care îi fuseseră răpite după 1393 și începe din nou a se numi „Domn de amîndouă părțile peste toată Dunărea pînă la Marea cea Mare".

Pe la 1420 turcii recuceresc Dobrogea de la urmașii lui Mircea.

Din cele mai sus arătate, la acest capitol, rezultă două fapte capitale care trebuie neapărat reținute fiindcă, împreună cu constatările care au fost făcute la capitolele 7 și 8, formează rădăcinile istorice care leagă indisolubil Dobrogea cu Țara Românească și fac din aceste două ținuturi unul și același trup.

---

* Silistra de astăzi.

Aceste *fapte* sînt:

a) La 1393, cînd Bulgaria a fost desființată și transformată în pașalic turcesc, *Dobrogea făcea parte integrantă din Principatul Muntenici.*

b) La 1420 Dobrogea a fost cucerită de turci *de la români, iar nu de la bulgari, și după cum prea bine se știe chiar și de bulgari, 467 de ani mai tîrziu provincia a fost recucerită de români tot de la turci.*

16. De la 1420 la 1876 Dobrogea a aparținut necontenit turcilor.

Perioada aceasta a fost una din cele mai dureroase din tot trecutul neamului românesc.

În tot acest lung interval de timp poporul românesc a dus, de cele mai multe ori singur și foarte rar în tovărășia altora, în contra turcilor o grea și nesfîrșită luptă, care s-a terminat la 1878 cînd trupele ruso-române au prăbușit definitiv la Plevna o glorie care se datora slăbiciunii creștinilor, iar nu tăriei Semilunii.

Cu această ocazie pe de o parte noi ne-am asigurat, prin sacrificiul sîngelui nostru, pentru totdeauna, independența și stăpînirea a două treimi din regiunea pe care o pierdusem la 1420, iar pe de altă parte am ridicat de pe umerii bulgarilor jugul pe care îl purtau de la 1393, adică de aproape 500 de ani.

17. După terminarea războiului s-a impus turcilor, la San Ștefano, să cedeze României *toată Dobrogea pînă la linia Rusciuc—Varna, ambele inclusiv.*

Hotărîrea ar fi rămas în întregime definitivă și ar fi fost desigur întărită și de congresul care a avut loc la Berlin dacă nu intervenea cunoscuta trădare.

Din cauza acestui act odios, Dobrogea a fost tăiată în două, printr-o linie nenaturală care nu corespundea considerațiilor de ordin istoric și geografic și desconsidera pe acelea de ordin etnic, economic și politic.

Astfel frîntă, regiunea a fost împărțită între noi și bulgari.

Procedarea Congresului de la Berlin sau mai bine-zis trădarea rușilor, este originea adevărată a urii fără limită care există astăzi între aceste două popoare.

Din cauza considerațiilor de ordin geografic, econo. ic, politic și militar Dobrogea cu Cadrilaterul, a constituit în toate timpurile una și aceeași regiune.

Pentru aceste considerații *cine stăpînește partea de nord a Dobrogei implicit va trebui să stăpînească și partea ei de sud.*

Situația creată Dobrogei de Congresul de la Berlin a contribuit, într-o largă măsură, *la încordarea care a domnit în Balcani după acest congres.*

18. La 1912 Turcia doborîtă de însăși slăbiciunea ei s-a prăbușit definitiv.

Pe ruinele ei a încercat să se ridice prin trădare și crimă, ca stăpînitor și dictator în Balcani, statul bulgar.

Sîrbii și grecii găsindu-se într-o situație militară critică, au cerut ajutorul nostru.

România a intervenit la timp și după o energică, dar fulgerătoare acțiune a silit armata bulgară să ceară iertare și pace.

Astfel se încheie în august 1913 pacea de la București, prin care România a luat de la bulgari Cadrilaterul, reparînd astfel, ea singură, numai în parte, greșeala Congresului de la Berlin.

Cu ocazia acestei etape, hotarul de sud al Dobrogei a fost deplasat pînă aproape de limita naturală și istorică a acestei regiuni.

A treia etapă va urma.

Linia Rusciuc—Varna este granița strategică și politică care va asigura din toate punctele de vedere toate interesele noastre.

Concluzii

În rezumat, de la începutul erei creștine și pînă astăzi, din punct de vedere politic Dobrogea a aparținut:

a) 679 ani romanilor.
b) 292 ani bulgarilor (679—971).
c) 280 ani bizantinilor (971—1186 și 1320—1385).
d) aproximativ 64 ani vlaho-bulgarilor (1186—1250).
e) aproximativ 70 ani patriarhatului din Constantinopol (1250—1320).
f) 458 ani turcilor (1420—1878) și
g) 77 ani românilor (1385—1420 și 1878—1919).

Datele sînt categorice. Dintr-un total de aproape 2000 de ani, Dobrogea a aparținut bulgarilor numai 292 de ani.

Dacă la această constatare se mai adaugă și faptul, imposibil de tăgăduit, că dominația bulgară n-a lăsat absolut nici o urmă de nici o natură în Dobrogea, se poate cu ușurință aprecia importanța drepturilor istorice în baza cărora bulgarii pretind Dobrogea.

Aceste drepturi sînt cu atît mai neexistente, cu cît se știe că din secolul al X-lea și pînă astăzi bulgarii n-au mai avut nici o autoritate și nici nu au mai exercitat vreo influență asupra acestei regiuni.

Date etnografice

I. Din punct de vedere etnografic Dobrogea prezintă un aspect foarte interesant prin faptul că în această regiune se găsesc reprezentate toate populațiile balcanice.

Examinînd tabelul statistic respectiv constatăm că *cei mai numeroși sînt românii, deoarece ei reprezintă 33,5% din populația totală* (Dobrogea și Cadrilaterul).

după aceea vin turcii și tătarii cu 26% și, *în al treilea rînd, bulgarii* cu 25%.

II. Pe cînd românii se găsesc în Dobrogea din timpurile cele mai îndepărtate — vezi partea istorică — turcii și mai ales bulgarii au venit ulterior, în ordinea în care sînt pomeniți și la datele pe care le voi arăta imediat mai jos.

Apariția și fixarea turcilor în această regiune este o consecință a intereselor de ordin strategic ale Imperiului turcesc. Sultanii au colonizat în special regiunea cuprinsă între Valul lui Traian și Balcani cu turci și tătari cu scopul de a pune imperiul la adăpostul atacurilor care erau îndreptate de la nord prin Dobrogea.

Operația s-a executat între 1500 și 1850.

Scopul a fost complet atins, fiindcă cu timpul s-a format în Dobrogea de sud, și mai ales în regiunea cuprinsă între Balcani și linia Silistra-Mangalia, un bloc turco-tătar care a dat regiunii un caracter cu desăvîrșire turcesc.

La 1877, 77% din populația Cadrilaterului era turcească.

Bulgarii intrînd la 1878 în stăpînirea Cadrilaterului au început imediat să colonizeze regiunea cu bulgari. În acest scop au silit pe turci și pe tătari să emigreze în Asia Mică.

Cu toate acestea, turcii și tătarii sînt și astăzi în majoritate în Cadrilater. La 1913 cînd Cadrilaterul a fost anexat la România, ei reprezentau 47% din totalul populației. La aceeași dată bulgarii nu reprezentau decît 42% din populația regiunii.

Cu toată superioritatea lor numerică și cu toate că s-au instalat cu mult înaintea bulgarilor atît în Cadrilater, cît și în Dobrogea veche, totuși turcii nu mai au azi pretenție să stăpînească aceste regiuni.

NOTE STATISTICE ASUPRA DOBROGEI

a) Între anii 1850 – 1900

Populația	Dobrogea veche (fără Cadrilater)							
	La 1850	%	La 1880	%	La 1900	%	Evoluția în 20 ani 1880–1900	%
Români	18.280	30,9	40.499	27,5	125.035	44.3	+ 84.536	7
Bulgari	5.970	10	29.440	19,9	39.282	5	+ 9.842	1.67
Găgăuzi	–	–	–	–	–	–	–	–
Turci	11.340	19.1	16.448	11.2	11.508	4.4	– 4.940	–
Tătari	11.125	18	27.906	19	28.475	10.9	+ 569	0.1
Greci	–	–	6.481	4,5	9.105	3.5	+ 2.624	2.5
Ruși	–	–	8.348	5,6	13.652	5.2	+ 5.304	3.18
Țigani	–	–	706	0,5	2.283	0.8	+ 1.577	–
Lipoveni	–	–	9.683	6,5	13.300	5.1	+ 3.617	1.88
Armeni	–	–	971	0,7	2.347	0.9	+ 1.376	7.65
Evrei	–	–	3.147	2,1	5.415	1.3	+ 2.268	0.43
Germani	–	–	3.030	2	8.751	3.3	+ 5.721	0.53
Italieni	–	–	–	–	–	–	–	–
Albanezi	–	–	–	–	–	–	–	–
Austro-ungari	–	–	–	–	–	–	–	–
Polonezi	–	–	–	–	–	–	–	–
Sîrbi	–	–	–	–	–	–	–	–
Alte naționalități	12.575	21,2	587	0,4	3.636	1,4	+ 3.049	–
Total	59.290		147.246		262.769		+115.543	

b) Între anii 1913—1916

Populația	Situația					
	Dobrogea veche (fără Cadrilater)		Dobrogea nouă (Cadrilaterul)		TOTAL general Dobrogea	
	La 1913	%	La 1916	%	La 1916	%
Români	216.425	56.9	6.602	2.3	223.027	33.5
Bulgari	51.149	13.4	121.925	42.4	173.074	25.9
Găgăuzi	946	0.3	—	—	946	0.1
Turci	20.092	5.3	123.848	43.2	143.940	21.5
Tătari	21.350	5.6	11.876	4,2	33.226	5
Greci	9.999	2.6	1.171	0,4	11.170	1.5
Ruși	35.859	9.4	2.111	0,7	37.970	5.6
Țigani	3.263	0,9	11.019	3,8	14.212	2.3
Lipoveni	—	—	—	—	—	—
Armeni	3.194	0.8	1.910	0,6	5.104	0.8
Evrei	4.573	1.2	868	0,3	5.441	0.8
Germani	7.697	2	595	0,2	8.292	1.2
Italieni	1.928	0.5	—	—	1.928	0.5
Albanezi	565	0.1	—	—	565	0.1
Austro-ungari	2.155	0.6	—	—	2.155	0.3
Polonezi	164	0.1	—	—	164	0.1
Sîrbi	351	0.1	315	0,1	666	0.01
Alte naționalități	720	—	4.975	1,7	5.695	0.8
Total	380.430		287.215		667.645	

Astfel fiind, bulgarii sînt singurii care mai contestă astăzi tăria drepturilor noastre asupra Dobrogei. Ori, am văzut că, din punct de vedere istoric, drepturile lor asupra Dobrogei sînt cu desăvîrșire șterse.

Pentru a trage însă concluzii definitive, în această privință, rămîne să stabilim, odată pentru totdeauna, ce valoare au argumentele, de ordin etnic, pe care le invocă în sprijinul cauzei lor.

După toate constatările istorice bulgarii sînt cei mai noi locuitori ai Dobrogei. Ei au venit în această regiune în a doua jumătate a secolului al XVII-lea și în secolul al XVIII-lea, cu ocazia luptelor ce au avut loc între ruși și turci. În această perioadă populațiile creștine din Balcani erau prigonite de turci fiindcă simpatizau pe față cu armatele rusești.

Din cauza acestor persecuții foarte mulți bulgari s-au refugiat, o parte peste Dunăre, în Țara Românească, unde s-au instalat prin județele Ialomița și Ilfov; iar cei mai mulți prin Dobrogea, către sudul Rusiei. Parte din acei care fugeau în Rusia s-au oprit și instalat în satele pustiite de război din împrejurimile Babadagului și Tulcei. Astfel au luat ființă primele colonii bulgărești în Dobrogea de nord.

Aceste colonii au fost ulterior sporite cu elementele care mai tîrziu au vroit să se reîntoarcă din Rusia în țara lor de origine. Trecînd prin Dobrogea au găsit pe foștii lor tovarăși foarte bine instalați și o administrație turcească care devenise îngăduitoare din cauza decadenței în care intrase Imperiul turcesc, astfel încît au renunțat de a se mai reîntoarce în Bulgaria și au rămas pe loc.

În afară de aceste colonii se mai găsesc prin unele sate din Dobrogea bulgari răzleți, rămășițe ai foștilor păstori care au venit din Balcani după pășune ori s-au refugiat din cauza războaielor.

În ce privește Cadrilaterul, așezarea bulgarilor acolo este de dată și mai recentă. Afirmația o voi dovedi-o la timp cu documentele pe care ni le pun la îndemînă chiar istoricii bulgari.

III. Odată precizată ordinea, cauzele și data cînd românii, turcii și bulgarii, și-au făcut apariția lor în Dobrogea, trec și examinez care este, sub raportul etnografic, situația actuală a regiunii, pentru a se vedea dacă cel puțin din acest punct de vedere dreptatea este de partea acelora, care *au răgușit strigînd că Dobrogea trebuie să fie a bulgarilor fiindcă este locuită de bulgari.*

În acest scop am întocmit tabelul statistic de mai jos, în care se arată care a fost situația populației dobrogene:

a) La 1850 cînd Dobrogea și Cadrilaterul erau de 450 de ani sub dominație turcească;

b) la 1880 și 1900 cînd Dobrogea aparținea României și Cadrilaterul Bulgariei;

c) La 1913 cînd Cadrilaterul a fost alipit României prin pacea de la București; și

d) În 1916 cînd am intrat în războiul european.

Examinînd situația la aceste epoci, care coincid cu fazele istorice prin care a trecut regiunea în secolul al XIX-lea, constatăm următoarele:

1. *Relativ la partea din Dobrogea pe care am reluat-o de la turci în 1878*:

a) În anul 1850, cînd Dobrogea veche era sub dominație turcească, românii erau de 3 ori mai numeroși decît bulgarii;

b) Astăzi, românii sînt în Dobrogea de 4 ori mai numeroși ca bulgarii.

c) Situația populației, repartizată în orășeni și săteni este următoarea:

98.249 locuitori orășeni.

283.181 locuitori săteni.

Printre aceștia sînt:

În orașe: români 50.100, adică 58,6%
bulgari 7.592 adică 8,7%

În sate: români 166.325, adică 58%
bulgari 43.557, adică 15%

În consecință, atît la orașe cît și la sate majoritatea populației dobrogene este formată din români.

Chiar în Babadag, centrul agitațiilor bulgare, populația românească este în majoritate.

d) Este de observat că de la 1850 pînă la 1913 populația bulgară a crescut de la 5 970 la 51 000.

Este evident că în timp de 60 ani nu era posibil ca populația aceasta să crească cu 756% numai datorită nașterilor. Noi elemente bulgărești au continuat să afluiască în regiune.

În sfîrșit, pentru a concretiza și mai bine valoarea argumentelor etnice în virtutea cărora bulgarii reclamă Dobrogea, am întocmit următorul tabel în care cifrele arată ceea ce diplomații bulgari au hotărît să ascundă:

Naționalități	SITUAȚIA LA:			
	1850	1880	1900	1913
Români	8.280	40.500	125.000	216.000
Bulgari	5.970	29.440	32.000	51.000

Comparînd aceste date între ele, te întrebi, fără să vrei, dacă are vreo limită îndrăzneala acelora care, cu toate că cunosc realitatea, totuși pretind că Dobrogea li se cuvine lor fiindcă este locuită de ai lor.

2. *Relativ la regiunea pe care am anexat-o în 1913 din motiv de ordin strategic, economic și politic:*

Cadrilaterul a fost locuit numai de turci și tătari.

Astăzi chiar populația bulgară este tot în minoritate, cu toate că bulgarii stăpînesc regiunea de la 1878 și în acest timp au luat cele mai brutale măsuri pentru a sili pe turci și tătari să părăsească casele și avutul lor.

Dovada acestor afirmații o fac următoarele mărturii:

a) Doctorul Miletici, etnograf și profesor la Universitatea din Sofia, declară că la 1878 populația Cadrilaterului era formată din 77,5% turci și tătari, și 16,5% bulgari.

b) Doctorul C. Jireček, fost profesor la Viena și mai tîrziu ministru de instrucție publică în Bulgaria arată în lucrarea sa *Das Fürstenthum Bulgarien* că în tot Cadrilaterul, Rusciuc, Varna inclusiv, populația turcă este în mare majoritate.

Tabelul următor concretizează foarte bine situația descrisă de acest bulgar improvizat și înfocat bulgarofil.

Tabelul conține datele statistice stabilite la 1888, exprimate în procente la suta de locuitori:

Naționalitatea	Balcic	Bazargic (Dobrici)	Silistra	Ak Kadinlar	Turtucaia	Kas Kiol	Bazaurt	Kurt Bunar	În medie
Turci	38.8	53.1	23.5	90.1	64.8	83.9	75.2	81.1	63.8
Bulgari	51.4 *	36.6	67	6.8	22.2	8.6	14	13	27.4

* În mare parte găgăuzi.

c) Kanitz arată într-o lucrare intitulată *Bulgaria*, că între, 1872 și 1879 se află *în orașele din Dobrogea nouă, Balcic, Cavarna, Silistra, o majoritate turco-tătară, în fața unei minorități bulgare.*

d) Doctorul Launay în *Bulgarie d'hier et de demaine* declară (pag. 146—162) că nu se aude de loc limba bulgară în aceste centre.

* * *

Din cele arătate mai sus rezultă că populația bulgară existentă astăzi în Cadrilater este cu totul recentă.

Dovada acestei afirmații ne este dată și prin statistica numirilor geografice.

Astfel, în județele Durostor și Caliacra se găsesc astăzi 389 sate din care 326 cu numiri turcești, 51 numiri bulgare și 12 numiri românești.

Proporția se menține pentru numirile dealurilor, rîurilor, pădurilor, etc.

IV. *Concluzii generale*:

1. În vechea Dobroge, românii reprezintă 57% din populația totală și bulgarii numai 13%;

2. În Cadrilater, bulgarii reprezintă 42% din populația totală, iar turcii și tătarii 47%;

3. În cele două regiuni, socotite împreună sînt 223 000 români și 173 000 bulgari.

Bucovina

Date statistice

NAȚIONALITĂȚI	POPULAȚIA								
	În 1775	%	În 1869	%	În 1890	În 1900	%	În 1910	%
Români	70.100	90.8	217.000	43.7	208.301	229.018	31.6	273.126	34.3
Ruteni	2.000	2.6	180.000	36.2	268.367	297.798	41.1	303.013	37.9
Evrei	526	0.6	47.700	9.6	—	—	—	102.919	12.8
Germani	—	—	47.000	9.6	133.501	159.486	22	68.219	8.5
Poloni	—	—	5.000	1	—	26.857	3.7	36.079	4.5
Maghiari	—	—	—	—	—	9.516	1.3	10.391	1.3
Alții	2.374	3.1	—	—	—	828	0.1	1.122	0.1
Total	75.000		495.700		610.169	723.504		794.869	

Date istorice

1. Bucovina face parte integrantă din Moldova. La 1775 provincia a fost smulsă din trupul Moldovei și anexată cu forța de austrieci.

Actul a fost întotdeauna calificat de furt și nici o dată n-a fost recunoscut de români.

2. În anul cînd provincia a trecut sub stăpînirea austriacă, 90% din populație erau români și numai 25% ruteni.

3. Astăzi rutenii sînt în majoritate în toată regiunea de nord a Bucovinei și, dacă examinăm cu atenție o hartă etnografică locală, constatăm că austriecii urmăreau ideea de a-i separa complet pe românii din Moldova de cei din Bucovina.

În acest scop, vroiau să facă în lungul hotarului care a separat pînă acuma cele două regiuni ale aceleiași țări un gard viu de ruteni.

Planul era pe cale de executare.

O pană ascuțită de ruteni, aproape imperceptibilă, se furișează astăzi în lungul fostei granițe și stă înfiptă în masa românească cu tendința de a o despica.

Baza ei este în regiunea Cernăuți și vîrful către Suceava.

Din fericire, ultimele evenimente au oprit la timp acest perfid procedeu de a-ți însuși ceea ce nu-ți aparține.

4. Rutenii sînt de recentă apariție în Bucovina.

Ei au fost aduși de austrieci, din nordul Galiției, cu scopul de a schimba caracterul etnic al regiunii.

Pentru ca operația să se facă cu cea mai mare repeziciune posibilă, autoritățile austriece au dat rutenilor pămînt gratuit și i-au scutit de serviciul militar și de dări.

Datorită acestor procedee, populația ruteană din Bucovina a crescut — între 1775 și 1910 — de la 2 000 la 300 000.

5. Înainte de 1775, în Bucovina se găseau foarte puțini ruteni și aceștia erau angajați ca slugi la curțile moldovenești și mănăstiri.

În statistica întocmită la 1776 de generalul Splenyi, guvernatorul austriac de atunci al Bucovinei, găsim citate numai următoarele naționalități: români, armeni, țigani și jidani.

6. Dovada cea mai evidentă că atît la începutul dominației austriece cît și mult timp mai tîrziu marea majoritate a populației era moldovenească o fac următoarele fapte concrete:

a) Toate actele oficiale și decretele de stat privitoare la Bucovina au fost redactate în românește pînă la 1800;

b) În primul plan de organizare al învățămîntului întocmit de austrieci la 1786 se prevedea ca cursurile să fie predate în românește și nemțește.

Această stare de lucruri a fost menținută pînă la 1865;

c) Iosif al II-lea, succesorul Mariei Tereza, voind să organizeze administrația Bucovinei cu funcționari care să cunoască limba țării, a dispus ca ei să fie luați din Banat;

Acest fapt face dovada, dacă mai este necesar să mai fie făcută, că locuitorii Banatului și aceia ai Bucovinei erau de aceeași origine și aveau același grai.

d) Către 1876 toate legile austriece erau traduse în românește și apoi afișate în Bucovina; și în sfîrșit,

e) Savanții austrieci Göhlert și Gray afirmă că moldovenii constituie populația de baștină în Bucovina.

7. Faptele citate mai sus la paragraful precedent pot fi multiplicate la infinit.

Mai citez încă cîteva pentru aceia care se pronunță în chestia Bucovinei fără să cunoască trecutul și situația decît din ceea ce prind la întîmplare din conversații cu pretinși cunoscători ai istoriei sau interesați să stabilească anumite curente.

Astfel:

a) La 1851, erau în Bucovina 143 682 ruteni și 184 714 români.

Statistica fiind făcută de Gzornig este tendențioasă.

b) După date oficiale, românii se mențin în majoritate *pînă la 1870.*

Pînă la această dată, n-a existat în Bucovina nici un om politic rutean.

c) După 1870, guvernul austriac sporind avantajele acordate rutenilor, aceștia au început să vină în masă.

De la această dată înainte, statisticile încep să fie favorabile rutenilor.

8. Cea mai convingătoare dovadă, dacă mai este nevoie de ea, a drepturilor noastre asupra Bucovinei o face „Diploma Imperială" dată în 1862 de cel mai mare împilator al românilor, fostul împărat Frantz Iosef.

În această diplomă citim următoarele:

a) „Bucovina a trecut sub coroana austriacă pe baza tratatului încheiat la 1775 *cu turcii*";

b) „La nord și vest frontierele Bucovinei sînt rîurile: Nistru, Serafinești, Colaciunul și Ceremușul";

c) *„Cu toate calamitățile aduse de invazia barbarilor care a durat o mie de ani, totuși românii și-au păstrat naționalitatea, limba și obiceiurile lor"*.

d) „Dragoș Vodă a fost întemeietorul Moldovei și Ștefan cel Mare a luptat în contra turcilor pentru a apăra creștinătatea și civilizația";

e) „Mănăstirile Putna, Volovăț, Rădăuți, Suceava, Solca, Sucevița, Moldovița, Dragomirna, Prisaca, etc. sînt monumente care au fost ridicate de domnii Moldovei, în Bucovina, în amintirea victoriilor cîștigate și în semn de pioasă recunoștință adusă Atotputernicului".

f) „De la 1786 la 1790 și de la 1817 la 1848, Bucovina a fost înglobată administrativ la Galiția".

„Dată fiind însă diferența de limbă, legi și obiceiuri, care exista între aceste două provincii, Bucovina a fost, după cererea populației, ridicată la rangul de Ducat și i s-a acordat autonomia administrativă".

Dacă Bucovina ar fi fost, după cum se afirmă de cei interesați, într-adevăr ruteană, atunci desigur că această separație nu ar mai fi avut rațiunea de a fi făcută.

g) „Dieta imperială a acordat, la 25 august 1861, Bucovinei o emblemă proprie".

Pe această emblemă se vede capul de bou reprezentat în emblema Moldovei și tricolorul românesc.

În toată această diplomă nu se pomenește nimic despre ruteni.

9. Rutenizarea Bucovinei n-a început decît în secolul al XIX-lea, cînd coroana de Habsburg a deschis între noi și ruteni acest mare proces istoric cu scopul de a ne angaja la o distrugere reciprocă și a guverna astfel mai ușor ambele națiuni.

10. *Astăzi Austria a dispărut. Procesul dintre noi și ruteni va fi în curînd lichidat prin baionetele care se vor înșira cu fața către Galiția pe fruntariile lui Ștefan cel Mare.*

Toți aceia care au venit în Bucovina nechemați de noi și trimiși de alții să-și facă bagajele și să plece înainte de a fi poftiți s-o facă.

CONTESTAȚII

I. *[Generalități]*

Dintre popoarele victorioase, sîntem singurul popor care nu ne putem bucura încă de binefacerile victoriei.

Pe măsură ce dușmanii au fost trîntiți la pămînt, decepțiile noastre au mers crescînd.

Fiecare armistițiu nou încheiat a constituit pentru noi o nouă și dureroasă lovitură.

La armistițiul cu bulgarii, se pare că Dobrogea a servit aliaților drept mijloc de tranzacție.

Din această cauză s-a pus atîta timp și s-a consumat atîta energie pentru a da afară pe aceia care stăteau acolo fiindcă erau tolerați, sprijiniți chiar, de aliații noștri.

Totuși ni s-a impus, se zice în binele nostru, să nu trecem cu trupele noastre în Dobrogea.

Fiind popor de ordine, am ascultat. Să se știe însă că n-am avut niciodată naivitatea să credem în seriozitatea argumentului invocat.

Situația este cu atît mai tristă cu cît aliații s-au găsit în drept să cenzureze, în urma cererii făcute de bulgari, multe din actele de guvernămînt care au fost făcute de noi în această regiune.

Suveranitatea țării este călcată în picioare tocmai de aceia care, în conformitate cu angajamentele luate, sînt datori să o respecte și chiar să ne ajute a o face să fie respectată.

Este o umilință pe care desigur că nu o vom putea uita vreodată.

Prin armistițiul semnat la Belgrad s-a impărțit poporul român din Ardeal și Banat în trei părți.

O parte, cea mai mică și mai puțin populată de români, s-a aruncat Regatului român.

Gestul a fost făcut cu eleganța pe care o pune omul civilizat, abil și expert, cînd aruncă unui cîine ceea ce i-a rămas de la un dejun copios.

Ni s-a dat a înțelege, cu delicatețea cuvenită bine înțeles, că nu merităm nici atîta.

O a doua parte, aceea care constituie inima Ardealului, a fost lăsată în ghiarele unguresti, deși se știa foarte bine că întreg Ardealul se cuvine României.

Consecințele acestei ... scăpări din vedere, după unii, sau intenționate procedări după alții, sînt îndeajuns de cunoscute și este zadarnic să le mai reamintesc.

În sfîrșit a treia parte, cea mai importantă, a fost predestinată să dea, într-un viitor foarte apropiat, dreptate acelora care au afirmat, de la început, că „Societatea Națiunilor" este o utopie.

S-a aruncat în Balcani sămînța urii între două popoare care s-au iubit și sprijinit reciproc de cînd se cunosc.

Trebuie să se știe bine, chiar și de acei care sînt departe, că poporul român nu va depune armele decît în ziua cînd întreg Banatul va fi al lui.

Se cunosc acum destul de bine care vor fi consecințele armistițiului ce s-a semnat la Belgrad, fără noi și în contra intereselor noastre. S-a tras acolo, pe o hartă, la întîmplare, o linie artificială și arbitrară care nu corespunde drepturilor noastre de ordin etnic și nesocotește interesele noastre de ordin economic și militar.

La 13 noiembrie 1918 s-a înfipt, la Belgrad, adînc **și cu sînge rece, un cuțit tăios în inima românismului.**

Luptăm de atunci să-l scoatem şi nu am reuşit încă. *Lupta noastră va continua oricare va fi decizia care va fi luată de alţii.*

Mai tîrziu, cînd aliaţii s-au întrunit la Paris pentru a stabili bazele lumii viitoare, ***am început să ne dăm bine seama că ceea ce socoteam noi că era consecinţa unei greşeli era în realitate paravanul înapoia căruia se ascundeau anumite intenţii.***

Se şoptea, la început cu timiditate, şi mai tîrziu s-a afirmat cu îndrăzneală, că revendicările românilor nu vor putea fi, ***în întregime,*** satisfăcute.

Astfel se spune că Banatul şi cu Bucovina vor fi mutilate.

Banatul va fi împărţit între români şi sîrbi, iar Bucovina între noi şi un stat încă necunoscut chiar şi de acei care vor să-l inventeze.

Cunoscînd aceste intenţii, instinctiv ne reamintim de tratatul nostru de alianţă din 14 august 1916. Desfăceţi-l şi veţi constata la art. III că „Franţa, Anglia, Italia şi Rusia" adică cele mai mari puteri din Europa declară în cor şi solemn că „recunosc României ***dreptul*** de a anexa, de la Austro-Ungaria, toate teritoriile stipulate la art. IV."

Iar la art. IV al aceleiaşi convenţii găsiţi că graniţa este astfel fixată, încît Banatul întreg şi Bucovina de la 1775, mai puţin regiunea dintre Prut şi Nistru, rămîn de partea României.

Contradicţia între angajamentul luat şi intenţiile de astăzi ale aliaţilor este atît de impresionantă încît nu avem putinţa a o califica.

Zvonurile merg însă şi mai departe. *Se mai şopteşte că ni se va impune să cedăm şi Cadrilaterul Bulgariei.* Este desigur preţul tranzacţiei făcute cu ocazia primului armistiţiu semnat în Balcani.

De astă dată gluma devine cu atît mai tragică cu cît aliaţii noştri au socotit că este înţelept şi prudent să se poarte cu noi tot aşa după cum s-au purtat ruşii la 1878.

Răsfoiţi din nou tratatul mai sus pomenit şi nu veţi întîrzia a constata că aceiaşi aliaţi au declarat, cu aceeaşi solemnitate, că *„garantează integritatea teritorială a Regatului român în toată întinderea frontierilor sale actuale"*.

În „frontierile actuale" se cuprindea, cînd s-a semnat tratatul, şi Cadrilaterul.

Cu alte cuvinte, cele patru mari puteri sînt decise a nu respecta nici integritatea aspiraţiilor noastre nici integritatea teritoriului românesc.

Aceasta înseamnă că tratatul nostru este pe cale de a fi prefăcut, dacă n-a fost deja, într-un „simplu petec de hîrtie" chiar de aceia care s-au ridicat pentru a pedepsi, după cum se cuvenea, *pe autorii acestei imoralităţi de stat.*

Se zice însă că tratatul nostru de alianţă nu mai există fiindcă, virtualmente, el a căzut în ziua cînd ne-am dus la Bucureşti să tratăm, separat, pacea cu germanii.

Dacă această afirmaţie triumfă, atunci nu mai încape nici o îndoială că *România este acuzată de trădare.*

În acest caz nu mai avem ce căuta la Conferinţa păcii, deoarece nu este admisibil — ar fi imoral — ca trădătorii să stea pe aceeaşi bancă cu acei pe care i-au trădat.

Din momentul ce sîntem alături cu toţi ceilalţi aliaţi înseamnă că nu am fost calificaţi drept trădători şi, implicit, tratatul nostru rămîne în picioare.

Din contră, el are o valoare cu atît mai mare, cu cît nu noi, ci aliaţii noştri sînt vinovaţi că România, deşi victorioasă, a fost totuşi nevoită să îngenuncheze la Bucureşti pe mormîntul aspiraţiilor şi victimelor ei.

În consecință, nu numai că nu primim să fim acuzați, dar acuzăm.

Acuzăm cu atît mai mult cu cît, de la început și pînă la sfîrșit, aliații sînt aceia care n-au respectat angajamentele luate.

Din această cauză am suferit dezastrul din 1916, lipsurile și umilințele din 1917 și 1918.

Această afirmație fiind îndeajuns de dovedită, n-are nevoie de a fi prea des repetată.

Citez la întîmplare numai cîteva din cazurile care sînt mai caracteristice.

Se știe că tratatul nostru de alianță era dublat de o convenție militară.

În această ultimă convenție s-a stabilit, printre altele, și următoarele:

a) „Armata rusă se angajează să acționeze cu toată energia pe tot frontul austriac, în scopul de a asigura mobilizarea și concentrarea armatei române. *Această acțiune va fi în special ofensivă și viguroasă pe frontul bucovinean".* Art. II.

Reamintesc acelora care n-au cunoscut această convenție că *angajamentul n-a fost ținut.*

Armatele cu care Brusilov opera pe frontul galițian n-au făcut absolut nici o mișcare, și

b) „Aliații se angajează a face ca mobilizarea și concentrarea armatei române să fie precedată de o viguroasă ofensivă, care va fi executată de armatele aliaților pe frontul de la Salonic".

Acțiunea trebuia „să înceapă la 7/20 august 1916, adică cu opt zile înainte de intrarea noastră în acțiune". Art. III.

Întreaga lume știe că această operație n-a avut loc și aliații cunosc desigur și cauzele pentru care operația proiectată și promisă nu s-a putut executa.

Nimic nu poate caracteriza mai bine și mai tăios această călcare a angajamentului luat ca următoarea reflecție care a circulat din soldat în soldat, de la o aripă la alta a armatei române, în timpul grelelor lupte pe care le duceam *singuri* în toamna anului 1916:

„Ah! Sarrail, Sarrail.

Noi ne batem și tu stai".

În aceste două rînduri găsiți principala cauză a înfrîngerii de la Turtucaia.

Consecințele inacțiunii care a domnit pe frontul galițian și de la Salonic, în momentul intrării noastre în acțiune, se cunosc. Armata română, atacată din toate părțile de forțe inamice superioare, a fost dureros înfrîntă fiindcă a rămas complet izolată.

Campania din 1916 a fost pierdută de noi numai din această ultimă cauză. Soldatul nostru pierduse complet moralul. Plecase la război cu convingerea că la atac, pe creasta parapetului, se va întîlni cu toți marii și puternicii săi aliați. Cînd a ajuns însă pe culmile Carpaților s-a uitat în toate părțile și a constatat cu înfrigurare că era complet abandonat.

Dar lucrurile nu s-au oprit aici.

Din cele arătate în partea întîi a acestui studiu, la capitolul *Ultimul sacrificiu*, s-a putut constata că faptele, mai sus petrecute, nu constituie decît începutul dezamăgirilor noastre.

A urmat după aceea:

Retragerea în Moldova; tifosul exantematic; foametea; lipsurile și umilințele cele mai îngrozitoare; jefuirea țării de către ruși; revoluția lor; Mărășeștii; părăsirea frontului de luptă și descoperirea Moldovei și a flancurilor forțelor noastre; după cererea aliaților, lupta cu bolșevicii, pentru a-i constrînge să rămînă pe front, timpul necesar armatei ucrainiene, în care se

punea mari speranțe, să se organizeze; după aceea, tot după cererea aliaților, lupta alături de bolșevici în contra ucrainienilor care semnaseră cei dintîi pacea de la Brest-Litovsk; și în sfîrșit pacea de la București cu tot cortegiul ei de umilințe.

Cînd astfel s-au petrecut lucrurile, mai este cu putință să fim acuzați de aliați că i-am părăsit?

Dar cine a fost cauza tuturor nenorocirilor noastre?

Rusia.

Cine a fost Rusia?

Aliata principală a aliaților noștri.

Ce angajamente au luat aliații față de noi?

Să ne sprijine și să procure armatei materialele de care avea nevoie pentru a lupta în bune condiții.

Au făcut-o?

Nu.

În astfel de condiții putem noi să fim acuzați că nu ne-am ținut de angajamentele luate?

Dar care erau aceste angajamente?

Să intrăm în război alături de aliați pentru ca, *împreună cu ei*, să răpunem pe inamic.

Am intrat în război și nu numai că n-am fost nici o dată sprijiniți de aliați, dar am fost trădați de aliatul aliaților noștrii și siliți să ne batem în același timp și cu inamicii și cu rușii.

Era aceasta în program?

Cine ar putea avea cinismul să facă o astfel de afirmație?

Puteau 15 divizii române, înconjurate de toate părțile de inamici, fără muniții, hrană, echipament și bani să continue mai departe lupta în contra a 60 de divizii inamice?

Cînd s-a pus această gravă problemă, Comandamentul suprem român s-a oprit la una din următoarele două soluţii:

Pacea în orice condiţii, fiindcă eram convinşi că victoria va fi, mai tîrziu, tot a noastră, sau retragerea în Rusia.

S-a adoptat prima soluţie fiindcă retragerea în Rusia nu era posibilă atît din cauza anarhiei care era stăpînă acolo cît şi din aceea că armatele austro-germane pătrunseseră în Ucraina şi Basarabia pînă la Smerinka şi Moghilev. În acelaşi timp, forţele noastre se găseau pe frontiera de vest a Moldovei, unde aşteptau, după asigurările date de aliaţi, cu înfrigurare şi nerăbdare, sosirea trupelor de voluntari ruşi, de cehoslovaci şi de sîrbi.

Aceste ajutoare n-au sosit niciodată şi nici nu mai era posibil să sosească.

Atunci am înfăşurat stindardele şi am întrerupt lupta, convinşi fiind că ne făcusem, faţă de aliaţi şi de noi, mai mult decît datoria.

Cu toate acestea ne vedem astăzi calomniaţi.

Trebuie însă să se ştie că *nu noi putem fi făcuţi responsabili de pacea de la Bucureşti.*

Responsabili sînt aceia care n-au avut, la timp, energia necesară să împiedice atît trădarea Rusiei ţariste, cît şi trădarea Rusiei revoluţionare.

Pacea de la Bucureşti este o consecinţă. *Cauza ei este revoluţia rusească şi Brest-Litovsk.*

Noi am fost victima şi alţii călăii.

Cea mai bună dovadă că dreptatea este de partea noastră o face faptul că, la Conferinţa păcii, România stă alături de aliaţi.

Aliaţii însă au nevoie să dispună, pentru anumite motive şi interese, de o completă libertate de acţiune faţă de noi.

Trebuie să se mai ştie însă că ori cît de occidentali sînt ei şi de orientali sîntem noi, totuşi am priceput de la început care este cauza zgomotului care circulă, numai printre culise, că tratatul nostru de alianţă este desfiinţat de pacea de la Bucureşti.

Pricepem, în acelaşi timp, că acest zvon este destinat a forma un anumit curent astfel încît opinia publică mondială să găsească, la momentul oportun, justificate mutilările ce se vor aduce României.

Orice s-ar spune şi orice motive s-ar invoca, tratatul nostru de alianţă există încă. El constituie un drept sfînt al nostru şi legal, aliaţii nu pot să-l mototolească si să-l arunce înainte de a-l executa întocmai.

Dacă o vor face atît mai rău pentru acei care au acceptat o mentalitate pe care am combătut-o cu atîtea sacrificii. Noi însă sîntem astăzi complet edificaţi.

Drepturile noastre vor fi călcate în picioare şi dacă aşa se va întîmpla, atunci să se ştie că poporul acesta nu va muri înainte de a se răzbuna.

Români! Uniţi-vă!

Nu mai aveţi încredere în cuvîntul şi iscălitura nimănui.

Toate tratatele au devenit *„petice de hîrtie"*. Nu ne mai rămîne decît să strîngem bine arma în mînă fiindcă lupta noastră va continua pînă ce graniţele României Mari vor fi acolo unde este drept şi cinstit să fie.

Noi nu putem semna sentinţa care va cuprinde mutilarea noastră, pentru motivele pe care le arătăm mai jos pentru fiecare caz în parte.

II. Bucovina

Nu putem renunța la regiunea cuprinsă între Prut și Nistru pentru următoarele motive:

1. Orașul Cernăuți cel mai mare centru politic, cultural, economic și militar al Bucovinei ar rămîne chiar pe frontieră.

2. Sursele de apă care alimentează acest oraș se găsesc în această regiune.

3. Singura șosea care leagă Cernăuții cu Hotinul trece tot prin această regiune.

4. Singura cale ferată care leagă Bucovina și nordul Moldovei cu nordul Basarabiei trece de la Cernăuți la Noua Suliță tot prin acest teritoriu.

Dacă această cale ferată se pierde, relațiile economice între cele trei regiuni indicate mai sus vor fi cu totul compromise, fiindcă cea mai apropiată cale ferată care ar putea face această legătură trece pe la Iași, Bălți, Ocnița, făcînd un ocol de 250 —300 km.

5. La cel dintîi conflict armat cu vecinii noștri, orașul va fi la completa discreție a adversarului.

6. În sfîrșit, deși această regiune este astăzi în parte rutenizată, totuși se poate dovedi cu ușurință că această rutenizare s-a făcut prin forță. Baza este și astăzi tot românească.

La 1775, cînd Bucovina ne-a fost răpită, ținutul era în întregime locuit de români și era cuprins în granițele provinciei.

III. Cadrilaterul

Nu putem renunța la Cadrilater pentru următoarele motive de ordin militar și economic:

1. Avem o bază mai mare la Mare.

2. Avem putința să construim la Mangalia un port militar și să facem o flotă.

Pînă la anexarea Cadrilaterului această necesitate n-a putut fi realizată fiindcă pe de o parte Mangalia era numai la 7 km de frontieră, iar pe de altă parte, între Mangalia și gurile Dunării coasta nu se pretează la organizarea unui port militar.

3. Se pune în siguranță linia ferată care face legătura între țară și mare.

4. Aceasta este singura arteră prin care se poate face pe mare schimbul de mărfuri între noi și străinătate pe tot timpul cît Dunărea este înghețată, 3—4 luni pe an.

5. Ne dă putința să punem Muntenia, și capitala țării la adăpostul unui atac bruscat, fiindcă prin prezența trupelor noastre în Cadrilater se amenință în flanc operațiile pe care bulgarii ar încerca să le execute contra noastră pe frontul Turnu Măgurele—Turtucaia

Temeinicia acestui argument o face chiar modul în care a acționat Mackensen în 1916, contra noastră, pe frontul de sud.

Într-adevăr, pentru a putea ataca în bune condiții Bucureștii, Mackensen a împărțit acțiunea în două.

Mai întîi a atacat la Turtucaia și a respins forțele noastre din Cadrilater pînă la linia Cernavodă—Constanța.

În timpul cînd operația era în curs, el pregătea mijloacele necesare pentru a executa trecerea Dunării între Zimnicea și Giurgiu.

Acțiunea în acest sector n-a început decît după ce forțele ruso-române din Dobrogea au fost imobilizate și suficient îndepărtate de sectorul care fusese ales pentru trecerea Dunării.

6. Concentrarea cu repeziciune a forțelor noastre în Dobrogea și mai ales manevrarea lor, între cele două maluri ale Dunării, nu este posibilă decît numai dacă Cadrilaterul aparține României.

Din cauza bălţilor aflate în tot lungul Dunării, de la Silistra şi pînă la Sulina, nu se pot arunca în acest sector poduri decît la Hîrşova, Brăila şi Tulcea.

Din punctul de vedere militar situaţia aceasta are inconveniente atît de mari încît în aceste condiţii o apărare directă a Dobrogei este aproape imposibilă şi mai ales foarte riscată.

Dovada acestei afirmaţii o face modul în care s-au desfăşurat în 1916 operaţiile în Dobrogea.

În ziua cînd trupele ruso-române au ajuns în apropierea frontului Cernavodă-Constanţa, Dobrogea a fost virtualmente pierdută.

De îndată ce podul de la Cernavodă a fost distrus, trupele au fost cuprinse de panică fiindcă ştiau că nu mai au pe unde trece Dunărea în cazul unei noi înfrîngeri.

Dacă însă Cadrilaterul face corp comun cu Dobrogea, atunci, manevrarea trupelor, între cele două maluri ale Dunării, se poate face cu uşurinţă în sectorul Turtucaia-Silistra unde Dunărea n-are decît un singur braţ; în sfîrşit,

7. Nu putem renunţa la Cadrilater şi pentru o chestiune de amor propriu naţional.

Dacă un popor victorios cedează, din teritoriul său propriu, învinsului, atunci nu mai încape nici o îndoială că victoriosul suferă consecinţele învinsului şi învinsul pe acelea ale victoriosului.

În astfel de condiţii ar fi preferabil să fii întotdeauna învins.

Ori din punct de vedere moral şi material, lucrul nu este normal posibil.

IV. Banatul

Nu putem renunța la Torontal pentru următoarele motive:

1. Din timpurile cele mai vechi și pînă astăzi, regiunea cuprinsă între munți, Mureș, Tisa și Dunăre a constituit una și aceeași provincie.

2. Torontalul este grînarul care aprovizionează celelalte două județe ale Banatului care, din cauza terenului, n-au putința să facă agricultură.

Pe de altă parte regiunea delutoasă a Banatului a aprovizionat întotdeauna, cu lemne, cărbuni, piatră și fructe regiunea de șes a Banatului.

Aceste considerații de ordin economic au făcut să se stabilească, între cele două regiuni ale Banatului relații care nu pot fi astăzi rupte fără a lovi puternic în interesele vitale ale locuitorilor întregului ținut.

3. Prin cedarea Torontalului se stabilește între noi și sîrbi o frontieră cu totul artificială, ceea ce, din punctul de vedere militar, este deopotrivă de rău pentru ambele țări.

4. Motivele de ordin istoric, etnic și militar invocate de sîrbi sînt neîntemeiate:

a) *Din punct de vedere istoric,* Banatul și cu el și Torontalul n-au aparținut politicește niciodată sîrbilor.

b) *Din punct de vedere etnic,* superioritatea pe care o pretind că o au sîrbii în Torontal cade față de marea majoritate pe care o au românii în întregul Banat —vezi tabelul statistic, pag. 56.

Această superioritate provine din faptul că împărțirea administrativă făcută de unguri la 1872 s-a stabilit prin linii perpendiculare trasate între Dunăre și Mureș.

Dacă împărţirea administrativă s-ar face prin linii orizontale paralele cu Dunărea şi Mureşul, superioritatea numerică ar fi de partea noastră în toate judeţele.

c) *Din punct de vedere militar*, Torontalul nu poate acoperi Belgradul, în cazul unui eventual conflict armat între noi şi sîrbi fiindcă, trupele de acoperire concentrate în acest spaţiu îngust ar risca să fie aruncate în Dunăre şi Tisa a doua zi după izbucnirea conflictului.

5. În sfîrşit, nu trebuie să se piardă din vedere că, între noi şi sîrbi, n-a existat pînă acum, decît relaţii frăţeşti.

În ziua cînd Torontalul va fi în mod arbitrar rupt din trupul Banatului, noi nu vom mai putea întinde nici odată o mînă prietenească acelora pe care i-am ajutat în momentele lor grele.

Un viitor conflict armat, provocat de această chestiune, nu este exclus, şi atunci, ori sîntem învinşi şi pierdem tot Banatul, ori învingem şi luăm pe lîngă Torontal tot ţinutul Timocului, unde sînt în mare număr români.

La întocmirea acestui studiu m-am folosit de poveţele şi lucrările domnilor profesori N. Iorga, Onciul şi Emil Panaitescu, cărora le mulţumesc cu recunoştinţă.

ANEXĂ

MARELE CARTIER GENERAL
BIROUL OPERAȚII

No. 5 369 din 1 decembrie 1917.
către
Domnul ministru de război.

CONSTATĂRI ȘI APRECIERI ASUPRA SITUAȚIEI ACTUALE A ARMATEI ȘI ȚĂRII ROMANEȘTI

Nota de față are drept scop a arăta:

A) Care este actualmente situația: { generală, politică și militară

B) Față de această situație care sînt soluțiunile; și
C) Ce concluzii trebuie trase.

I. Situația generală

Tragică din următoarele cauze:

a) Poporul și chiar armata sînt amenințate de foamete;

b) Mizeria fiziologică care domnește peste tot și lipsa de mijloace, fac ca populația să fie la completa discreție a celor mai grozave epidemii.

Mortalitatea, printre copii a atins un procent de 60%; iar tifosul exantematic a reapărut;

c) Regele, guvernul și poporul trăiesc sub teroare. Provocatorii și conducătorii anarhiei ruse fac toate sforțările pentru a antrena și această țară în prăpastia în care au aruncat pe soldatul și țăranul rus;

d) Moldova a fost, este și continuă a fi devastată de soldații ruși, care izolați și chiar organizați în bande, fură, omoară și distrug, fără rușine sau teamă de răspundere.

Toate aceste crime odioase se petrec, pe o scară din ce în ce mai întinsă, ziua și noaptea, fără milă sau teamă de păcat, sub ochii șefilor lor, ai aliaților și ai autorităților noastre neputincioase.

Din această cauză ultima și modesta noastră avuție națională — vite, mașini agricole, mine, căi ferate, fabrici și gospodării — este pe cale de a fi complet distrusă. În sfîrșit:

e) Ce este mai mult, populația este insultată, brutalizată și terorizată; iar mamele, soțiile și surorile soldaților noștri sînt dezonorate.

* * *

Aceasta fiind, fără îndoială, aspectul real și adevărat sub care se prezintă astăzi situația noastră generală, este surprinzătoare abnegația și devotamentul acestui popor care cu toate aceste suferințe și umilințe continuă încă a tolera, a răbda și a se resemna.

În aceste condiții, mă întreb care alt popor n-ar fi întors încă spatele la inamic, iar arma, pumnii și dinții în contra bunului și mărinimosului său aliat?

II. *Situația politică*

Indescriptibilă.

Cunoaște cineva în lungul curs al vremurilor un individ, o țară, un popor care să se fi găsit cîndva în situația noastră de azi și care să fi trăit, o clipă măcar, grijile, durerile, decepțiile și umilințele pe care poporul român le trăiește din ziua intrării sale în război și mai cu seamă din ziua izbucnirii revoluției ruse?

Există oare în istoria lumii o singură pagină care să fie atît de neagră ca aceea pe care poporul român o scrie astăzi cu sîngele său?

Desigur că nu.

Totuși, oricît de dureroase și oricît de grele sînt zilele ce trăim, speranțele noastre sînt și vor rămîne intacte, orice s-ar mai întîmpla.

Luptăm pentru triumful libertății și al dreptății.

Luptăm pentru dezrobirea a 130 441 km² locuiți de peste 4 000 000 români care de mai bine de o mie de ani, trăiesc în umilință și sub jugul celei mai negre dintre sclavii.

Luptăm pentru răzbunarea martirilor și morților noștri.

Iată de ce cauza aliaților noștri a fost, este și va rămîne în primul rînd, propria noastră cauză.

Iată pentru ce, în ziua cînd Anglia și Franța s-au hotărît să ridice mănușa ce li s-a aruncat, toți românii, fără excepție și deosebire, din toate țările și din toate clasele, s-au ridicat și, într-un singur glas, au strigat cu tărie și din convingere:

„Acum ori niciodată!"

Țară mică însă, *săracă, nepregătită din punct de vedere militar și mai presus de toate și izolată, avea un suflet — o forță morală —, dar nu reprezintă o putere*

reală decît dacă ar fi fost întrebuințată cu energie, iuțeală și numai la momentul oportun.

Altfel era menită să fie repede anihilată și chiar distrusă.

În contra acestei evidențe, armata română intră în război într-un moment pe care n-a avut libertatea să și-l aleagă și care nu i-a fost impus de dușman.

Tratatul de alianță nefiind respectat, iar ajutorul direct și indirect promis de aliați nevenind la timp, după un marș victorios, de scurtă durată, armata română complet izolată, este nevoită să se retragă pentru a apăra, la frontieră, teritoriul național.

După două luni de rezistență eroică, în contra unui inamic superior ca număr, înzestrat cu ultimele mijloace de luptă și cu o experiență îndelungată, trupele noastre bătute, obosite și dezorganizate, sînt nevoite să cedeze munții și să deschidă dușmanului larg porțile țării.

O ultimă și eroică sforțare, făcută cu forțe adunate și organizate în grabă, mare parte armate cu puști pe care nici nu le cunoștea, este zdrobită pe Neajlov, la apus de București, unde, ca și în Dobrogea, bătălia pe trei sferturi cîștigată se pierde din cauza unei îndeajuns de cunoscute și odioase trădări.

După această ultimă și supremă încercare, făcută cu scopul de a asigura retragerea armatelor care operau în munți, de a salva onoarea și țara, a început pe un timp îngrozitor, printr-o regiune lipsită de drumuri, de aprovizionamente și de sate, cea mai dificilă și dureroasă dintre operațiuni: *Retragerea.*

Ce a urmat se știe.

Soldații români, dezbrăcați, dezarmați, dezorganizați, zdrobiți de oboseală și de foame, s-au retras înapoia frontului și de aci în nordul Moldovei unde, pe

lîngă lipsa de hrană și adăpost, îi aștepta: un ger cumplit, tifosul exantematic, neîncrederea, desconsiderarea și chiar disprețul propriilor săi aliați — fiindcă foarte puțini au fost aceia care au căutat să-și explice cauzele care au provocat această stare de fapt.

În aceste condiții, soldatul și ofițerul român nepierzînd curajul și încrederea a îndurat toate cu resemnare, s-a pregătit în taină; iar la Mărășești s-a răzbunat.

Astăzi armata română există; reprezintă o forță și fiind setoasă de răzbunare, nu are altă dorință decît, de a omorî și muri.

O fatalitate crudă, fără precedent în istorie, n-a încetat însă de a urmări deaproape acest atît de încercat popor.

Barca noastră purtată vertiginos de vînturi, plutește astăzi pe o mare îngrozitoare.

Pentru noi nu există, în situația actuală, un port de refugiu.

Nu aveam o linie de retragere.

Nu există o scăpare.

Aliații sînt departe!

În astfel de condiții, oricît de înțelept, de energic, de vînjos și de perseverent ar fi cîrmaciul, barca nu poate fi condusă.

Lumea întreagă este cu noi și cu toate acestea nimeni nu ne poate ajuta.

Numai un miracol ne poate scăpa.

Sau marea se liniștește imediat — pacea generală, ceea ce este imposibil —, sau un port de scăpare apare la orizont — Rusia toată sau numai Rusia de sud se redeșteaptă, ceea ce iarăși este glumă.

Aceasta este situația noastră politică.

Totuși, oricît de mari ar mai fi suferințele și oricît de neînvins greutățile, arma nu trebuie aruncată din mînă.

Salvarea și triumful cauzei noastre stă numai în: răbdare, suferință și mai ales în perseverență.

III. *Situația militară*

Dezastruoasă, din următoarele cauze:

a) Înconjurați din toate părțile de inamici. Dintre toți cei mai de temut sînt rușii, fiindcă deși aliați, se poartă cu noi mai rău ca inamicii și nu pot fi tratați ca inamici fiindcă sînt încă aliații noștri.

b) Fără nici o speranță în posibilitatea celui mai mic ajutor.

c) Fără nici un loc de refugiu;

d) Fără linii de retragere;

e) Fără depozite de hrană și de muniții; și, în sfîrșit:

f) Fără bani, fără adăpost și fără a avea putința de a ne procura echipamentul a cărui lipsă nu va întîrzia a se resimți din primele zile ale retragerii.

* * *

Avînd în față și în coastă inamici, iar în perspectivă în spate: groază, ger și întuneric, armata română se găsește într-o situație necunoscută pînă acum în istoria militară.

1812 se va repeta.

Astfel se prezintă problema militară pe care comandamentul suprem român este chemat să o rezolve, să-i găsească soluția cea mai rațională și să o aplice cu cea mai mare energie.

Teoretic sînt multe; cu adevărat practice nici una. Așadar, avînd în vedere; dezorganizarea mereu crescîndă care tinde a descompune complet armata rusă, anarhia teribilă care domnește în Rusia; depărtarea și deci neputința aliaților de a ne da imediat un sprijin direct și real; problema noastră politico-militară nu poate fi rezolvată decît printr-una din următoarele soluții:

1. *O pace separată fără autorizația și consimțămîntul categoric și loial al aliaților.*

Avantaje:

a) Salvăm, poate pentru un moment, existența și independența țării;

b) Salvăm armata și materialul de război;

c) Salvăm ultima noastră avuție;

d) Cu ajutorul trupelor vom putea organiza în lungul liniilor de retragere ale armatelor ruse puternice și numeroase posturi pentru a împiedica pe ruși, în mersul lor către Prut, să mai distrugă ce a mai rămas de distrus;

e) Scoatem, cu un moment mai devreme, de sub dominația străină, fără a micșora suferințele populației, teritoriul ocupat; și

f) Ne putem pregăti, pentru a face față evenimentelor care pot urma după încheierea păcii generale.

Dezavantaje:

a) După cum am părăsit pe cei cu care în contra voinței noastre, eram aliați în timp de pace, părăsim, tocmai în momentul cînd avem mai multă nevoie de ei, pe aliații noștri adevărați.

b) Această părăsire poate fi calificată de trădare și ca atare poporul, țara și generațiile viitoare vor suferi consecințele acestui act odios care ne va descalifica

pentru totdeauna și ne va ridica dreptul să aspirăm la libertate, independență și întregirea neamului.

Fapta aceasta va apăsa amarnic asupra noastră în toate veacurile viitoare și ne va atrage desigur ura și blestemul urmașilor noștri.

c) Sacrificiile de tot felul — în oameni, morale și materiale — făcute pînă acum vor rămîne inutile;

d) În loc să ne realizăm visul pe care îl urmărim și pentru care luptăm de veacuri, ne vom micșora.

Cu alte cuvinte, în loc să ne întregim și să dăm tuturor fraților noștri putința de a respira și trăi în libertate, din contră, pe cîteva zeci sau sute de mii din copiii acestei nefericite țări îi așteaptă trista și nenorocita soartă de a trece într-o neagră sclavie, unde vor trebui din cauza nebărbăției, nevredniciei și egoismului generației actuale, să trăiască, ultimele lor zile, sub călcîiul murdar al unor dușmani odioși și brutali;

e) Sîntem completamente la discreția adversarilor care ne vor impune, desigur, condiții dureroase și umilitoare, cedări teritoriale, concesii militare și economice;

f) Viitorul politic, militar și economic al țării completamente compromis.

Între o Bulgarie și o Ungarie mare, și lipsită de aliați, România nu va putea trăi.

g) Chiar dacă inamicul ne va pune condiții acceptabile, nu trebuie să se piardă din vedere că a doua zi după ce va fi complet victorios va căuta sau inventa orice pretext pentru a ne impune condițiile pe care le va dori și la care acum se abține, neavînd completa libertate de acțiune;

j) În sfîrșit, fără sprijinul actualilor noștri aliați, completamente izolată și înconjurată de inamici, țara va fi lipsită de mijloace și deci în imposibilitate de a

acoperi cheltuielile în care s-a angajat.

Viața poporului va fi foarte grea și progresul compromis.

În astfel de condiții o mișcare sîngeroasă internă, nu numai că nu este exclusă, dar va fi chiar probabilă.

În fața acestor inconveniente și cu o astfel de perspectivă se naște întrebarea dacă, în asemenea condiții, se poate găsi omul, sau guvernul, care să-și ia răspunderea încheierii unei păci, pe deasupra și în contra voinței poporului, armatei și aliaților noștri.

2. *Aliații, din propria lor inițiativă, în mod sincer și loial, ne consideră dezlegați de îndatoririle ce avem față de ei, fără a se considera dezlegați de ale lor față de noi și deci ne autorizează a face o pace separată.*

În cazul cînd aliații sînt convinși că anarhia a dezorganizat într-atît Rusia, încît armata sa nu mai poate aduce, cauzei comune, nici un serviciu militar, direct sau indirect, *măsura se impune.*

A duce armata română în mijlocul anarhiei rusești, fără un scop determinat și fără a avea siguranța că va mai putea aduce într-adevăr un serviciu real, ar fi inutil și neuman.

În concluzie, a ne autoriza să încheiem o pace separată în cazul cînd sînt convinși că pe armata rusă nu se mai poate conta și că actuala stare de lucruri nu poate fi repede și la timp înbunătățită.

În acest din urmă caz, cauza, interesele și aspirațiile României nemaiputînd fi susținute de propriile noastre forțe, vor fi completamente încredințate aliaților noștri; iar nouă nu ne rămîne altceva de făcut, decît să așteptăm totul de la cavalerismul și spiritul lor de dreptate.

Din punct de vedere pur românesc, acest mod de a rezolva problema noastră prezintă toate avantajele,

fără a prezenta și inconvenientele atribuite primei soluții — paragraful 4, capitolul I.

3. *Capitularea.*

Ar fi o crimă.

Am pierde totul și chiar onoarea.

Fiind cea mai odioasă dintre soluții, nu găsesc puterea de a o examina.

Sînt convins însă că nu se va găsi omul care să gîndească a îndrăzni să o propună, fiindcă nu va putea să o impună.

4. *Dispersarea armatei după ce va apăra pas cu pas teritoriul național.*

Operația se va putea executa pe teritoriul național, în Basarabia sau la est de Nistru, în caz cînd se va aplica soluția pe care o voi discuta la capitolul 5.

Avantaje: Unul singur.

Se salvează onoarea.

Inconveniente:

a) Țara întreagă va cădea sub dominație străină.

România va înceta, pentru un timp mai mult sau mai puțin îndelungat, să trăiască ca țară liberă;

b) Avuția noastră națională va cădea toată în mîna dușmanului;

c) Moldova va fi completamente devastată; populația ei va retrăi, chiar pe o scară mai întinsă, timpurile lui Atila;

d) Tot materialul nostru de război va fi distrus sau va cădea în mîinile inamicului.

La încheierea păcii România va fi la discreția tuturor și în special a bulgarilor și ungurilor.

Fără armată, vom fi nevoiți a primi condițiile celui dintîi venit și să suferim orice umilință;

e) Căile ferate și în special materialul rulant pierdut.

Viaţa socială şi economică nu va putea să-şi reia cursul.

Implicit, ţara va *regresa.*

Munca de 50 de ani a unui popor întreg distrusă; şi în sfîrşit;

f) Regele, guvernul şi căpeteniile oştirii vor trebui, poate pentru totdeauna, să părăsească armata şi ţara.

* * *

Aceasta este perspectiva care ne aşteaptă şi situaţia la care vom trebui să ajungem în cazul cînd aliaţii nu ne vor autoriza să încheiem pacea separată şi în Rusia nu vom putea să mergem.

5. *Retragerea peste Prut şi chiar la răsărit de Nistru.*

Este soluţia cea mai militărească, cea mai onorabilă şi cea mai indicată în cazul cînd:

a) Existenţa armatei este, din toate punctele de vedere, asigurată; şi

b) Odată retrasă în Rusia, armata română ar mai putea continua să lupte pentru cauza ei şi a aliaţilor săi.

Onoarea şi armata ar fi salvate.

Soldatul român va avea dreptul şi mîndria să pretindă că a îndeplinit visul lui de totdeauna numai cu propriul său sînge; iar ţării acesteia nu i se va mai putea contesta, fără a se face o crimă, nici una din dreptele revendicări la care aspiră şi pentru care a îndurat şi îndură cele mai dureroase lovituri.

Prin urmare, oricît de mari vor fi suferinţele acelora care se vor găsi de ambele părţi ale baricadei — a acelor care rămîn în ghiara inamicului şi a acelor care ar avea de luptat cu inamicul, cu gerul, cu chinurile de tot felul şi poate chiar cu aceia cărora le-au cerut o ospitalitate forţată — *aceasta este soluţia pe care o impun interesele noastre militare şi politice.*

6. *Concluzii :*

1. Sînt inadmisibile soluţiile discutate la capitolele 1 şi 3 şi deci trebuie eliminate;

2. Se poate aplica soluţia a 2-a în cazul cînd aliaţii rămîn solidari cu noi şi îşi iau angajamentul formal că ne vor respecta toate drepturile noastre.

Totuşi, această soluţie nu poate fi adoptată decît numai dacă condiţiile inamicului vor fi acceptabile. În caz contrar, cel mai bătrîn şi unul dintre cei mai mari din străbunii noştri ne-a arătat cum trebuie să moară un rege, un popor şi un soldat, atunci cînd ultima lor speranţă este pierdută şi îi aşteaptă umilinţa;

3. Se poate aplica soluţia a 4-a în cazul cînd:

a) Nu este cu putinţă a aplica soluţia a 5-a, şi

b) Aliaţii îşi iau atît angajamentul arătat la capitolul 2 de mai sus, cît şi pe acela de a ne procura imediat după încheierea păcii, tot materialul de război şi de cale ferată distrus; în sfîrşit,

4. Soluţia a 5-a este cea mai indicată din punctul de vedere politic şi militar în cazul cînd existenţa armatei în Rusia este asigurată şi prezenţa ei acolo poate fi într-adevăr folositoare scopului urmărit.

Altfel va fi un sacrificiu inutil şi nu rămîne raţională decît soluţia a 2-a.

FIŞA BIOGRAFICĂ

a mareşalului ION ANTONESCU (1882–1946)

— Născut la 2/14 iunie 1882, la Piteşti, dintr-o familie de militarii;
— Decedat la 1 iunie 1946 la „Valea Piersicilor", în incinta închisorii Jilava;
— *Studii militare:*
 — 1898—1902 — Şcoala pentru fii de militari;
 — 1902—1904 — Şcoala pregătitoare de ofiţeri de infanterie şi cavalerie (şef de promoţie);
 — 1905—1906 — Şcoala Specială de Cavalerie din Tîrgovişte;
 — 1911—1913 — Şcoala Superioară de Război.
— *Grade obţinute:*
sublocotenent — 1904;
locotenent — 1908;
căpitan — 1912;
maior — 1916;
locotenent-colonel — 1917;
colonel — 1920;
general de brigadă — 1930;
general de divizie — 1937;
general de corp de armată — 1940;
mareşal — 1941.
— *Funcţii îndeplinite:*
1904—1905; 1906—1911 — comandant de subunitate la Regimentul 1 roşiori;
1913—1914 — şef al Biroului operaţii la Divizia 1 cavalerie;
1 noiembrie 1914—1 aprilie 1915 — comandant de escadron (elevi) la Şcoala Specială de Cavalerie;
1 aprilie 1915—1 noiembrie 1916 — şef al Biroului operaţii la Corpul 4 armată;
1—12 noiembrie 1916 — şef al Biroului operaţii la Armata 1 română;
12 noiembrie—5 decembrie 1916 — şef al Biroului operaţii la Grupul de armate Prezan;
5 decembrie 1916—1 aprilie 1918 — şef al Biroului operaţii la Marele Cartier General Român;

1 aprilie—28 octombrie 1918 — comandant al Regimentului 7 roşiori;
1918—1920 — la Marele Cartier General Român;
aprilie 1920—septembrie 1922 — comandant al Şcolii Speciale de Cavalerie;
septembrie 1922—31 decembrie 1923 — ataşat militar la Paris;
1 ianuarie 1924—14 iulie 1926 — ataşat militar la Londra;
1 octombrie 1926—iulie 1927 — comandant al Centrului de Instrucţie al Cavaleriei din Sibiu;
15 iulie 1927—aprilie 1929 — comandant al Şcolii Superioare de Război (azi Academia Militară); în acelaşi timp (1 octombrie—12 noiembrie 1928) şi secretar general al Ministerului de Război;
aprilie 1929—iulie 1931 — comandant de brigadă (succesiv la brigăzile 5 roşiori şi 6 cavalerie);
1 iulie 1931—15 august 1933 — comandant al Şcolii Superioare de Război;
1 decembrie 1933—11 decembrie 1934 — şef al Marelui Stat Major român;
11 decembrie 1934—1 noiembrie 1937 — comandant al Diviziei 3 infanterie;
1 noiembrie—28 decembrie 1937 — comandant al Comandamentului 4 teritorial;
28 decembrie 1937—29 mai 1938 — ministru al apărării naţionale (în perioada 10 februarie—29 martie 1938 şi ministru ad interim la Ministerul Aerului şi Marinei);
noiembrie 1938 — comandant al Corpului 3 armată;
decembrie 1938 — rămas fără comandă şi internat la Mânăstirea Bistriţa (iulie—august 1940);
12 iulie 1940 — demisionează din armată;
5 septembrie 1940 — investit cu puteri depline să formeze guvernul României;
6 septembrie 1940—23 august 1944 — conducător al Statului Român.

— *Campanii la care a participat:*
1913 — al doilea război balcanic;
1916—1919 — razboiul de reîntregire a României (campaniile din 1916, 1917 şi 1919 — în Ungaria);
1941 (22 iunie) — 1944 (23 august) — al doilea război mondial.

— *Decoraţii, ordine şi medalii:*
„Virtutea militară" de aur (1913);
Ordinul „Mihai Viteazul" (1919);
Crucea de Fier (1941);
Crucea de Cavaler (1941).

REPERE CRONOLOGICE

privitoare la implicarea lui Ion Antonescu în viaţa politică a României

28 decembrie 1937—9 februarie 1938 — ministru al apărării naţionale în guvernul Goga;

10 februarie—30 martie 1938 — ministru al apărării naţionale şi ministru ad interim la Ministerul Aerului şi Marinei;

1938—1940 — atitudine ostilă faţă de regimul dictatorial al regelui Carol al II-lea, simpatie faţă de grupările politice de dreapta;

vara 1940 — protest deschis faţă de amputările teritoriale ale României (Basarabia, Bucovina de nord, Transilvania);

1 iulie 1940 — primit în audienţă de către regele Carol al II-lea căruia îi lăsa la plecare un memoriu de protest faţă de cedările din ultima decadă a lunii iunie;

9 iulie—27 august 1940 — internat la Mînăstirea Bistriţa;

12 iulie 1940 — îşi dă demisia din armată;

1 septembrie 1940 — întrevedere Ion Antonescu—Iuliu Maniu, la Ploieşti, în care cei doi hotărăsc formarea unui nou guvern şi forţarea regelui Carol al II-lea de a abdica neîntîrziat;

3 septembrie 1940 — întrevedere cu regele Carol al II-lea care îi cere lui Antonescu să accepte urgent formarea unui guvern;

4 septembrie 1940 — Ion Antonescu primeşte oficial mandatul formării unui nou guvern (ora 12,00), iar nouă ore mai tîrziu (21,00) acesta îi cere lui Carol al II-lea puteri depline în conducerea statului;

5 septembrie 1940 — la ora 03,50 generalul Ion Antonescu a depus — în calitate de preşedinte al Consiliului de Miniştri — jurămîntul de credinţă în faţa regelui. Prin Decretul lege nr. 3052 este suspendată Constituţia din 27 februarie 1938. Carol al II-lea îl investeşte pe generalul Ion Antonescu cu depline puteri pentru conducerea statului român. Între orele 21,20—23,00 Ion Antonescu este primit în audienţă de către regele Carol al II-lea căruia îi cere să abdice în favoarea fiului său Mihai;

6 septembrie 1940 — regele Carol al II-lea semnează (la ora 06,10) actul prin care trece „azi, fiul meu, pe care știi cît de mult îl iubiți, grelele sarcini ale domniei". Generalul Ion Antonescu — în calitate de conducător al statului român — dă Proclamația către Țară, prin care se anunța instaurarea nu a unui guvern, ci a unui regim nou. Esența proclamației: „trebuie să salvăm Statul și Națiunea";

14 septembrie 1940 — România este proclamată, printr-un decret regal, stat național legionar;

29 septembrie 1940 — România iese din Înțelegerea Balcanică;

12 octombrie 1940 — Începe sosirea în România a Misiunii militare germane;

14—16 noiembrie 1940 — vizita lui Ion Antonescu în Italia și intîlnirea sa cu Benito Mussolini;

22—24 noiembrie 1940 — vizita lui Ion Antonescu în Germania în cursul căreia se întîlnește de două ori cu Hitler;

23 noiembrie 1940 — aderarea României la Pactul Tripartit (Germania, Italia, Japonia);

4 decembrie 1940 — semnarea la Berlin a Acordului de colaborare economic româno-german pe 10 ani;

14 ianuarie 1941 — a doua întrevedere Antonescu—Hitler a Obersalzberg;

21—23 ianuarie 1941 — rebeliune legionară înfrîntă de Ion Antonescu cu sprijinul armatei;

27 ianuarie 1941 — formarea unui nou guvern, din militari și tehnicieni, în care reprezentanții mișcării legionare nu mai dețin nici un portofoliu;

14 februarie 1941 — abrogarea printr-un înalt decret a „Statului național legionar";

18 februarie 1941 — militarizarea tuturor instituțiilor și întreprinderilor de stat și particulare de interes național;

2—5 martie 1941 — se desfășoară un plebiscit național ce aprobă cu o imensă majoritate politica guvernului Antonescu;

3 mai 1941 — crearea Centrului național de românizare;

11—12 iunie 1941 — vizita lui Ion Antonescu la München, a treia întîlnire a sa cu Hitler. Conducătorul statului român s-a declarat — la solicitarea Fuhrer-ului — dispus să angajeze armata în campania din estul continentului, în scopul eliberării Basarabiei și Bucovinei de nord;

21 iunie 1941 — generalul Antonescu pleacă pe frontul din Moldova în calitate de „comandant de căpetenie al armatei române";

22 iunie 1941 — la ora 03,30 începe aplicarea — între Mările Baltică și Neagră — a „planului Barbarosa". Trupele române acționează — la flancul drept al dispozitivului ofensiv al Axei — conform Proclamației adresată de generalul Antonescu către armată: „Ostași, vă ordon: treceți Prutul. Zdrobiți vrăjmașul din răsărit și miazănoapte. Dezrobiți din jugul roșu al bolșevismului pe frații voștri cotropiți. Reîmpliniți în trupul țării glia străbună a Basarabilor și codrii voievodali ai Bucovinei, ogoarele și plaiurile voastre . . ." ;

2 -26 iulie 1941 — eliberarea întregii Basarabii și a Bucovinei de nord;

30 iulie 1941 — Ion Antonescu aprobă — la solicitarea lui Hitler — ca trupele române să depășească Nistrul, reconfirmîndu-i Fuhrer-ului „că voi merge pînă la capăt în acțiunea ce am pornit în răsărit";

6 august 1941 — a patra întrevedere Hitler — Antonescu în localitatea Bredicev (Ucraina);

9 august 1941 — într-o întrevedere a lui Mihai Antonescu cu Manfred von Killinger, primul ministru ad-interim român i-a declarat împuternicitului german la București, că „România nu renunță la drepturile sale asupra Transilvaniei";

11 februarie 1942 — a cincea întrevedere Hitler — mareșalul Ion Antonescu la Cartierul General al Wehrmachtului de la Wolfsschanze („Bîrlogul lupului") de la Rastenburg;

22 septembrie 1942 — Ion Antonescu este investit cu puteri excepționale;

octombrie 1942 — a șasea întrevedere * Hitler — Ion Antonescu; tema: evoluțiile militare din zona Stalingradului;

10 ianuarie 1943 — a șaptea întrevedere Hitler — Ion Antonescu la Rastenburg. Semnarea (la 11 ianuarie) a protocolului germano-român pentru continuarea în comun a războiului și creșterea ajutorului militar pe care Germania îl acorda României;

12—13 aprilie 1943 — a opta întrevedere Hitler—Ion Antonescu, la castelul Klessheim (Salzburg);

---

* Andreas Hillgruber plasează această întîlnire în data de 11 octombrie 1942 și, ca loc, la cartierul lui Hitler („Werwolf") de la Vinnița (*Hitler, König Carol und Marschall Antonescu*, Wiesbaden, 1985, pag. 149).

1943 (vara) — încearcă să negocieze (tentativa va dura pînă la 23 august 1944) cu reprezentanți ai Națiunilor Unite (Ankara, Istanbul, Stokholm, Madrid, etc.) pentru ieșirea României din război;

2—3 septembrie 1943 — a noua întîlnire Hitler—Antonescu, la Rastenburg;

26—27 februarie 1944 — a zecea întrevedere Hitler — Ion Antonescu la Klessheim;

23—24 martie 1944 — a unsprezecea întrevedere Hitler—Ion Antonescu la Klessheim. Fuhrer-ul ii declară confidențial conducătorului român că el nu mai consideră valabil „arbitrajul" (dictatul) de la Viena (din 30 august 1940);

12 aprilie 1944 — guvernul sovietic propune guvernului român condițiile de armistițiu;

5 august 1944 — a douăsprezecea și ultima întrevedere Hitler—Ion Antonescu;

22—23 august 1944 — (miezul nopții) Ion Antonescu hotărăște să continue lupta alături de Germania pînă cel mai tîrziu la 26 august 1944;

23 august 1944 — s-a desfășurat — între orele 16,10—16,58 ultima întrevedere între rege, Ion și Mihai Antonescu, la încheierea căreia mareșalul Ion Antonescu și primul-ministru ad-interim Mihai Antonescu au fost arestați;

31 august 1944 — Ion Antonescu și cîțiva din cei mai apropiați colaboratori ai săi sînt preluați (la orele 17,00) de către generalul-locotenent sovietic Tevcencov;

septembrie 1944—aprilie 1946 — Ion Antonescu și apropiații săi colaboratori arestați în august 1944 sînt ținuți în captivitate pe teritoriul URSS;

6 - 15 mai 1946 — un „Tribunal al poporului" constituit la București îi judecă pe Ion Antonescu și alți înalți demnitari români implicați in „procesul marii trădări naționale";

17 mai 1946 — mareșalul Ion Antonescu este condamnat la moarte de către „Tribunalul poporului". Fostul conducător al statului român nu a făcut uz de dreptul de a solicita recurs față de hotărîrea luată. Cererea de comutare a pedepsei adresată lui Mihai I de către mama lui Antonescu a fost respinsă de către rege, la sfatul guvernului.

1 iunie 1946 — Ion Antonescu, fostul mareșal și conducător a statului român, este executat prin împușcare în fortul din interiorul penitenciarului Jilava. Ultimele sale cuvinte: „Trăiască România. Foc!"

CUPRINS

Tiparul executat la I. P. „13 Decembrie 1918"

ION ANTONESCU

ROMÂNII

BUCUREȘTI - 1990

Lei 37

ISBN 973-95092-0-7